

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Arlwyo a Maeth Cleifion mewn Ysbytai, Adolygiad o Gynnydd

Memorandwm ar gyfer y Pwyllgor
Cyfrifon Cyhoeddus

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Rwyf wedi paratoi a chyhoeddi'r Memorandwm hwn i'r
Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus yn unol ag amryw o
ddarpariaethau statudol.

Y staff Swyddfa Archwilio Cymru a'm cynorthwyodd i baratoi'r
memorandwm hwn oedd Gabrielle Smith a Carol Moseley
o dan arweiniad David Thomas.

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol o'r Cynulliad Cenedlaethol ac o lywodraeth. Mae'n archwilio ac yn ardystio cyfrifon Llywodraeth Cymru a'r cyrff cyhoeddus a noddir ganddi ac sy'n gysylltiedig â hithau gan gynnwys cyrff y GIG yng Nghymru. Mae ganddo'r pŵer statudol i gyflwyno adroddiadau i'r Cynulliad Cenedlaethol ar economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y defnydd a wna'r sefydliadau hynny o'u hadnoddau wrth gyflawni eu swyddogaethau, a sut y gallent wella'r defnydd hwnnw.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol, ynghyd ag archwilydd penodedig, hefyd yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, mae'n cynnal astudiaethau gwerth am arian mewn llywodraeth leol ac yn arolygu cydymffurfiaeth gydag anghenion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Swyddfa Archwilio Cymru, sydd yn fwrdd statudol wedi'i sefydlu ar gyfer y nod hwnnw ac i fonitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol.

Am ragor o wybodaeth ysgrifennwch at yr Archwilydd Cyffredinol yn y cyfeiriad uchod, ffôn 02920 320500, e-bost: post@archwilio.cymru, neu gweler y wefan www.archwilio.cymru.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2016

Cewch aildefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys y logos) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng. Rhaid i chi ei aildefnyddio'n gywir ac nid mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid rhoi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle nodwyd deunydd hawlfraint unrhyw drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint dan sylw cyn ei aildefnyddio.

Os ydych chi angen unrhyw un o'n cyhoeddiadau mewn ffurf ac/neu iaith wahanol cysylltwch â ni gan ddefnyddio'r manylion canlynol: Ffôn 029 2032 0500, e-bost post@archwilio.cymru

Cynnwys

	Cyflwyniad	6
	Yr archwiliad	6
	Canfyddiadau allweddol	7
1	Y llwybr gofal maeth	8
	Caiff cleifion eu sgrinio am risgiau maethol ond mae cynnydd araf o ran safoni dogfennaeth nyrsio yn golygu bod angen gwella ansawdd sgrinio a dogfennaeth faethol o hyd	9
	Nid oes cydymffurfiaeth lawn â hyfforddiant e-ddysgu ar y llwybr gofal maeth wedi cael ei chyflawni eto	13
	Yn gyffredinol, mae pob un o gyrff y GIG yn ymgymryd â rhyw fath o waith rheolaidd i fonitro'r llwybr gofal maeth, ond mae natur a graddau'r gwaith monitro yn amrywio ledled Cymru	15
2	Y profiad amser bwyd	16
	Caiff bwydlenni cleifion eu hasesu o ran eu maeth drwy Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan ac mae cyrff y GIG yn cydymffurfio â'r ryseitiau i raddau helaeth	18
	Mae trefniadau i sicrhau bod bwyd a diod ar gael 24 awr y dydd yn ddigonol i raddau helaeth ac mae cleifion, yn gyffredinol, yn teimlo'n gadarnhaol am wasanaethau bwyd	19
	Mae lle o hyd i wella'r help sydd ar gael i gleifion i baratoi ar gyfer amser bwyd ac i fwyta	21
	Mae amser bwyd wedi'i ddiogelu i'w weld yn fwy eang ond gellir gwneud mwy i sicrhau cyn lleied â phosibl o dorri ar draws amser bwyd	22
	Nid oes gwybodaeth ysgrifenedig am yr hyn sydd i'w ddisgwyl ar gael bob amser i gleifion yn yr ysbyty, ac os oes gwybodaeth o'r fath ar gael, nid yw'n cael ei rhannu'n eang	23
	Mae trefniadau ar gyfer monitro gwasanaethau amser bwyd a boddhad cleifion ar waith gan fwyaf	24
	Mae ysbytai'n sgorio'n uchel yn erbyn y sgoriau hylendid bwyd	25

3	Costau arlwyo a gwastraff bwyd	26
	Mae sefydliadau'r GIG yn defnyddio systemau rheoli costau yn well ond dim ond ychydig ohonynt sy'n defnyddio systemau arlwyo TG	27
	Er bod gwastraff prydu bwyd cleifion heb eu gweini o fewn y targed, mae gwerth y gwastraff hwn yn dal yn rhy uchel	30
	Mae gostyngiadau sylweddol wedi cael eu cyflawni o ran lefel y cymorthdaliadau ar gyfer gwasanaethau arlwyo i'r rhai nad ydynt yn gleifion	31
4	Cynllunio a chyflwyno adroddiadau	34
	Mae gweithgorau cenedlaethol yn cefnogi'r gwaith o oruchwylio materion yn ymwneud â maeth ac arlwyo	35
	Mae trefniadau goruchwylio a chraffu gweithredol yn gadarn ar y cyfan ond mae'r gwaith o gyflwyno adroddiadau i'r bwrdd llawn yn dal yn gyfyngedig	37
	Atodiadau	
	Atodiad 1 – Cynnydd yn erbyn fy argymhellion	40
	Atodiad 2 – Cynnydd yn erbyn argymhellion a wnaed gan Bwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol	45

Cyflwyniad

- 1 Mae'r memorandwm hwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i Bwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol (y Pwyllgor) am y cynnydd a wnaed gan GIG Cymru mewn ymateb i argymhellion a nodwyd yn fy adroddiad i ac adroddiad y Pwyllgor^{1,2} ar arlwygo a maeth cleifion mewn ysbytai.
- 2 Yn 2011, nodais fod trefniadau ar gyfer yr arlwygo a'r gofal maeth a ddarperir i gleifion wedi gwella ar y cyfan ers i'r Comisiwn Archwilio yng Nghymru archwilio'r pwnc ddiwethaf yn 2002. Roedd boddhad cleifion yn dal i fod yn uchel. Fodd bynnag, roedd angen gwneud mwy i sicrhau bod arfer da cydnabyddedig yn cael ei weithredu'n ehangach mewn perthynas â sgrinio maethol a chynllunio gofal, ac i sicrhau bod cyn lleied o wastraff bwyd â phosibl.
- 3 Roedd y Pwyllgor yn siomedig â'r amrywiad eang o ran costau gwasanaethau arlwygo a'r ffordd y cânt eu cynllunio a'u darparu ar draws sefydliadau'r GIG yng Nghymru, yn enwedig o ystyried pwysigrwydd maeth da mewn perthynas â gwellhad cleifion.
- 4 Mae'r memorandwm yn crynhoi canfyddiadau archwiliad dilynol a gynhaliwyd o fewn cyrff y GIG ledled Cymru yn ystod 2015. Mae hefyd yn defnyddio gwybodaeth berthnasol o ffynonellau eraill, fel arolygon cleifion cenedlaethol, archwiliadau nyrsio ac adroddiadau adolygiadau allanol eraill.

Yr archwiliad

- 5 Yn ystod 2015, cynhaliodd archwilwyr adolygiad dilynol ym mhob bwrdd iechyd lleol ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre er mwyn asesu i ba raddau yr oedd yr argymhellion wedi cael eu gweithredu er mwyn sicrhau gwelliannau o ran diwallu anghenion maethol cleifion a'u profiad amser bwyd, rheoli costau arlwygo a chynllunio a monitro. Cynhaliodd archwilwyr nifer o weithgareddau yn ysbytai'r GIG sy'n darparu gwasanaethau arlwygo, gan gynnwys arsylwi ar wasanaethau amser cinio a bwrw golwg dros nodiadau achos. Yn ogystal â'r weithgareddau hyn, aeth archwilwyr ati i gynnal cyfweiliadau â phersonél allweddol o bob rhan o GIG Cymru, adolygu dogfennau allweddol a dadansoddi data ar gyfleusterau arlwygo yn deillio o'r System Rheoli Perfformiad Ystadau a Chyfleusterau (EFPMS).

1 Archwilydd Cyffredinol Cymru, **Arlwygo a Maeth Cleifion mewn Ysbytai**, Mawrth 2011

2 Cynulliad Cenedlaethol Cymru, **Arlwygo a Maeth Cleifion mewn Ysbytai**, Chwefror 2012

Canfyddiadau allweddol

- 6 Mae cyrff y GIG wedi gwneud cynnydd da wrth roi'r argymhellion a wnaed gennyf i a'r Pwyllgor ar waith, fel y crynhoir yn **Atodiad 1** ac **Atodiad 2** yn y drefn honno. Cafodd dwy ran o dair o'r argymhellion eu gweithredu'n llawn, gyda gwaith yn parhau i fynd i'r afael â'r argymhellion hynny sydd heb eu cwblhau eto.
- 7 Bydd cyrff y GIG fel arfer yn sgrinio cleifion am risgiau ychwanegol pan gânt eu derbyn i'r ysbyty. Fodd bynnag, mae angen gwella ansawdd y sgrinio a'r ddogfennaeth faethol o hyd. Mae'r broses o ddatblygu dogfennaeth nyrsio safonol er mwyn hybu sgrinio maethol cyson a gwella ansawdd y wybodaeth wedi bod yn rhy araf. Yn y cyfamser, nid yw cydymffurfiaeth lawn â'r hyfforddiant e-ddysgu wedi cael ei chyflawni eto. Mae'r rhan fwyaf o sefydliadau yn ymgymryd â rhyw fath o waith i fonitro'r llwybr gofal maeth a'r gwasanaeth amser bwyd ond mae natur a graddau'r gwaith monitro yn amrywio ledled Cymru.
- 8 Ar rai wardiau, mae lle i wella'r cymorth sydd ar gael i gleifion o hyd: i baratoi ar gyfer amser bwyd; i fwyta; ac i sicrhau cyn lleied â phosibl o dorri ar draws amser bwyd. Mae gwasanaethau arlwygo yn cyflawni i raddau helaeth yn erbyn Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan, a gyflwynwyd yn 2013, gyda chleifion yn fodlon ar y gwasanaethau bwyd ar y cyfan. Nid oes gwybodaeth ysgrifenedig ar gael yn eang i gleifion a, lle mae'r wybodaeth honno ar gael, nid yw bob amser yn cael ei rhannu.
- 9 Ceir dibyniaeth barhaus ar systemau papur ar gyfer cynllunio a monitro gwasanaethau arlwygo, gydag ychydig iawn o gyrff y GIG yn defnyddio systemau electronig. Caiff costau arlwygo eu rheoli'n well, gyda gostyngiadau o ran gwastraff bwyd a chymorthdaliadau ar gyfer gwasanaethau arlwygo i'r rhai nad ydynt yn gleifion. Er bod y gwastraff bwyd o fewn y targed, mae cost gwastraff yn dal i fod yn uchel.
- 10 Mae gan gyrff y GIG drefniadau sefydledig ar gyfer sicrhau bod polisïau a safonau cenedlaethol mewn perthynas â maeth ac arlwygo yn cael eu gweithredu. Gellir goruchwylio ar lefel leol a chenedlaethol drwy grwpiau a ffurfiwyd gan Lywodraeth Cymru. Fodd bynnag, ni chaiff gwybodaeth ei hadrodd yn rheolaidd i Fyrddau ac nid yw'r rhan fwyaf o Fyrddau yn gallu gweld perfformiad ac ansawdd gwasanaethau maeth ac arlwygo.
- 11 Caiff canfyddiadau manwl eu cyflwyno fesul thema yn y pedair rhan ganlynol:
  - a Rhan 1: Y llwybr gofal maeth
  - b Rhan 2: Y profiad amser bwyd
  - c Rhan 3: Costau arlwygo a gwastraff bwyd
  - ch Rhan 4: Cynllunio a chyflwyno adroddiadau

Rhan 1

Y llwybr gofal maeth

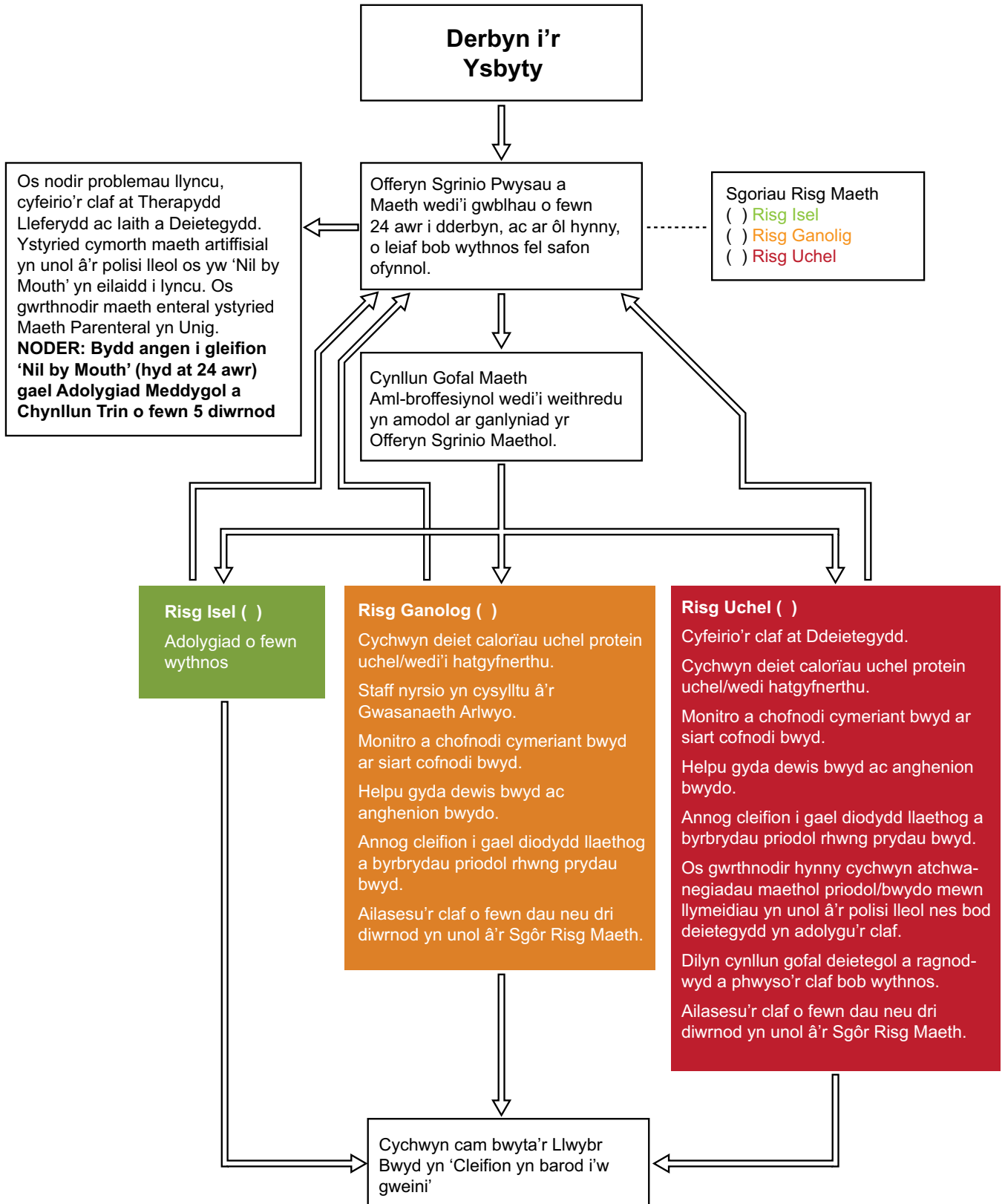
- 1.1 Yn 2011, nodais fod llawer o ysbytai yng Nghymru wedi gwella eu trefniadau er mwyn sicrhau bod anghenion maethol cleifion yn cael eu diwallu. Fodd bynnag, roedd gwybodaeth yn cael ei ddal mewn amryw o whanol lefydd ac nid oedd yn galluogi cynnal trosolwg cyflym o broblemau maethol cleifion nac adolygu statws maethol yn hawdd. Bryd hynny, gall prinder dogfennaeth nyrsio safonol i gofnodi gwybodaeth asesu allweddol fod wedi cyfrannu at ansawdd amrywiol cofnodion nyrsio. Nid oedd holl gyrff y GIG yn monitro cydymffurfiaeth â'r llwybr gofal maeth yn rheolaidd. Yn y cyfamser, ni chafodd gwybodaeth sgrinio maethol ei choladu er mwyn deall graddau'r broblem a'r effaith debygol ar wasanaethau.
- 1.2 Yn 2015, nodais fod y trefniadau ar gyfer diwallu anghenion deietegol a maethol cleifion yn parhau i wella. Fodd bynnag, mae dogfennaeth nyrsio yn dal i fod heb ei safoni ac mae angen gwella ansawdd sgrinio a dogfennaeth faethol o hyd. Ceir crynodeb o'm canfyddiadau isod o dan y themâu canlynol:
  - asesu a sgrinio maethol;
  - hyfforddiant ar y llwybr gofal maeth; a
  - threfniadau monitro.

Caiff cleifion eu sgrinio am risgiau maethol ond mae cynnydd araf o ran safoni dogfennaeth nyrsio yn golygu bod angen gwella ansawdd sgrinio a dogfennaeth faethol o hyd

- 1.3 Mae angen asesu a monitro statws maethol cleifion yn briodol. Mae llwybr gofal maeth Cymru Gyfan, a gyflwynwyd yn ystod haf 2009, yn nodi'r dilyniant o gamau gweithredu sydd eu hangen wrth sgrinio cleifion am broblemau maethol (Arddangosyn 1).
- 1.4 Canfu fy archwiliad diweddaraf fod staff nyrsio yn sgrinio cleifion am risgiau maethol yn rheolaidd pan gânt eu derbyn i'r ysbyty ond bod gwybodaeth a ddogfennir o'r broses asesu yn aml yn cael ei chofnodi ar draws nifer o wahanol gofnodion, neu ei bod ar goll yn gyfan gwbl.
- 1.5 Mae Safonau Maeth ac Arlwygo Cymru Gyfan yn ei gwneud yn glir bod iechyd y geg a chyfathrebu yn rhan o ofal maeth. Dylai asesiad o angen deietegol, megis anawsterau corfforol wrth fwyta ac yfed, dewisiadau deietegol neu alergeddau bwyd fod yn rhan o'r cynllun gofal maeth. Nododd ychydig yn fwy na thraean (37 y cant) o gleifion a ymatebodd i arolwg fframwaith bwydlenni Cymru gyfan, a gynhaliwyd yn ystod gwanwyn 2015, fod rhywun wedi gofyn iddynt am eu dewisiadau neu eu gofynion deietegol.³

3 Llywodraeth Cymru, **Data Arolwg Cleifion**, 2015 (heb ei gyhoeddi).

Arddangosyn 1 – Llwybr gofal maeth Cymru gyfan

- 1.6 Mae **Arddangosyn 2** yn dangos rhai o'r mesurau a'r wybodaeth allweddol y chwiliodd archwilwyr amdanynt wrth asesu ansawdd y broses sgrinio maethol. Er bod pwysau, taldra ac anghenion iechyd y geg wedi cael eu cofnodi ar gyfer mwy o gleifion yn 2015 o gymharu â 2011, ymddengys fod y bwlch o ran wybodaeth allweddol arall, fel awydd am fwyd, wedi gwaethygu.

Arddangosyn 2 – Canran yr eitemau asesu a gofnodwyd fel rhan o'r broses sgrinio maethol yn 2011 a 2015

Eitemau asesu	Canran yr eitemau asesu	
	2011	2015
Pwysau ar adeg eu derbyn i'r ysbyty	75	91
Taldra ar adeg eu derbyn i'r ysbyty	37	94
Mynegai màs y corff a gyfrifwyd	41	92
Colli pwysau anfwriadol	83	78
Iechyd y geg	47	74
Lefelau deietegol arferol neu normal	64	51
Anghenion deietegol penodol	75	66
Awydd presennol am fwyd	91	77
Y gallu i fwyta heb gymorth	88	87
Y gallu i lyncu heb anhawster	75	78

Ffynhonnell: Adolygiad Swyddfa Archwilio Cymru o nodiadau achos

- 1.7 Mae'n bwysig monitro a chofnodi lefelau bwyd a diod cleifion â phroblemau maethol. Cafodd siart bwyd Cymru Gyfan a siart cydbwysedd hylif ddiwygiedig eu cyflwyno yn 2009 er mwyn helpu i weithredu'r llwybr gofal maeth. Mae'r siartiau hyn yn galluogi staff nyrsio i gofnodi'r bwyd a'r diod a gaiff cleifion drwy'r dydd mewn ffordd systematig a chyson. Yn 2015, canfu'r archwilwyr nad oedd lefelau bwyd a diod ar gyfer cleifion y nodwyd eu bod 'mewn perygl' bob amser yn cael eu cofnodi ar rai wardiau.

- 1.8 Yn 2011, argymhellais y dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu a chyhoeddi dogfennaeth nyrsio safonol i Gymru gyfan er mwyn hyrwyddo prosesau sgrinio maethol a chynllunio gofal cyson. Fodd bynnag, ychydig iawn o gynnydd sydd wedi'i wneud i safoni dogfennaeth nyrsio er gwaethaf y materion parhaus a nodwyd gan archwiliadau ac ymweliadau a gynhaliwyd gan reoleiddwyr neu arolygwyr eraill.
- 1.9 Gwnaeth Arolygiadau Urddas a Gofal Hanfodol Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru⁴ hefyd ganfod safonau gwael o ran dogfennaeth nyrsio, yn enwedig mewn perthynas â chwblhau asesiadau o anghenion, cynlluniau gofal a siartiau bwyd a hylif gyda phryderon yn cael eu mynegi ynglŷn â rheoleidd-dra adolygiadau o fewn cynlluniau gofal ysgrifenedig. Canfu ymweliadau dirybudd Ymddiried mewn Gofal yn 2014⁵ fod 'swmp, ansawdd ac amrywiadau'r dogfennau ar wardiau, o fewn ysbytai a'r byrddau iechyd a rhyngddynt yn her wirioneddol...' gyda thystiolaeth o ddogfennau wedi'u llungopïo'n wael ac asesiadau gofal cleifion wedi'u dyblygu droeon, nad oeddent bob amser yn gyflawn.
- 1.10 Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru yn arwain gwaith ar hyn o bryd i foderneiddio'r broses o gadw cofnodion nyrsio a sicrhau bod sefydliadau'r GIG yn addas at y diben.⁶ Mae'r Gwasanaeth yn ystyried ffyrdd o ad-drefnu dogfennaeth nyrsio a symud o system bapur i system electronig, ond nid oes amserlen bendant ar gyfer cwblhau'r gwaith hwnnw ar hyn o bryd. Y Bwrdd Rheoli Gwybodeg Cenedlaethol sy'n goruchwyllo'r prosiect, a'i gadeirydd yw'r Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wedi recriwtio gwybodegydd nyrsio newydd a fydd yn dechrau yn ystod hydref 2016. Bydd yr unigolyn hwn yn helpu gyda'r gwaith o ddatblygu system dogfennaeth electronig Cymru gyfan.
- 1.11 Canfu'r archwilwyr fod sawl un o sefydliadau'r GIG wedi cyflwyno dogfennaeth nyrsio newydd yn 2015 yn absenoldeb dogfennaeth nyrsio safonol. Er enghraifft:
- a Cyflwynodd Bwrdd Iechyd Addysgu Powys ddogfennaeth nyrsio newydd er mwyn sicrhau bod gwybodaeth allweddol am gleifion yn cael ei chofnodi. Mae'r ddogfennaeth newydd yn gofyn am wybodaeth mewn perthynas â maeth, cyfathrebu, a llyncu, yn ogystal ag archwaeth presennol am fwyd, dewisiadau deietegol ac anghenion deietegol arbennig, therapiwtig neu ddiwylliannol. Ar y cyfan, canfu'r archwilwyr fod ansawdd y wybodaeth a gofnodir yn nodiadau achos cleifion wedi gwella, gyda gwaith sgrinio maeth yn cael ei gwblhau'n dda yn gyffredinol a'r wybodaeth ar gael yn hawdd.

4 Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru, **Arolygiadau Urddas a Gofal Hanfodol 2014-15, Adroddiad Thematig**, cyhoeddwyd ym mis Medi 2015.

5 Llywodraeth Cymru, **Gwersi yn sgil Ymddiried mewn Gofal, Ymweliadau Dirybudd ar ran y Gweinidog, Adroddiad Cymru Gyfan**, Tachwedd 2014.

6 Llywodraeth Cymru, **Gwersi yn sgil Ymddiried mewn Gofal - Un Flwyddyn Ar Ôl**, 2015.

- b Roedd Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn safoni dogfennaeth nyrsio ar gyfer mannau i gleifion mewnol sy'n oedolion er mwyn helpu gyda chadw cofnodion. Fodd bynnag, nid yw'r ddogfennaeth yn cynnwys awgrymiadau o ran gwybodaeth, fel dewisiadau bwyd. Nid oedd y Bwrdd Iechyd wedi cyflwyno'r ddogfennaeth newydd yn llawn eto, ac mae'n bosibl mai hyn, ynghyd â'r diffyg awgrymiadau, oedd y rheswm dros y bylchau a ganfuwyd yn y wybodaeth a gofnodwyd.
  - c Yn Ymddiriedolaeth GIG Felindre, caiff cofnodion nyrsio eu cwblhau yn erbyn y 12 safon Hanfodion Gofal, sy'n helpu i sicrhau bod gwybodaeth am iechyd a hylendid y geg, bwyta ac yfed, a chyfathrebu yn cael ei chofnodi.
- 1.12 Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg wedi datblygu dull asesu nyrsio integredig gyda dogfennaeth ategol er mwyn hybu asesu nyrsio cyffwrdd a mynd i'r afael â'r amrywiad o ran safonau dogfennaeth. Mae trefniadau ar waith i fonitro safon y cwblhau.
- 1.13 Nid yw sefydliadau'r GIG wedi mynd ati eto i gategoreiddio niferoedd cleifion mewn modd systematig yn ôl eu sgôr risg faethol na defnyddio'r wybodaeth i gynllunio neu fonitro canlyniadau cleifion. Nid oes modd cofnodi'r manylion hyn gan ddefnyddio'r systemau TG presennol, gan gynnwys system fetrig nyrsio Cymru gyfan. Dylai newid i ddogfennaeth nyrsio safonol a chofnod nyrsio electronig sicrhau cyfleoedd i gynnwys maeth a sgoriau asesiad risg eraill yn y cofnod nyrsio.

Nid oes cydymffurfiaeth lawn â hyfforddiant e-ddysgu ar y llwybr gofal maeth wedi cael ei chyflawni eto

- 1.14 Diffyg hyfforddiant gloywi ar sut i ddefnyddio'r offer sgrinio neu'r ddogfennaeth asesu oedd un o'r rhesymau a nodwyd dros ansawdd gwael sgrinio maeth pan gyflwynais fy adroddiad yn 2011. Cyflwynodd Llywodraeth Cymru becyn hyfforddi e-ddysgu ar sut i ddefnyddio llwybr gofal maeth Cymru gyfan a siartiau bwyd a hylif Cymru gyfan ym mis Medi 2011. Roedd yn ofynnol i holl staff nyrsio ar wardiau gwblhau'r pecyn hyfforddi e-ddysgu o fewn 12 mis i'r dyddiad hwn a dylai staff newydd ei gwblhau o fewn 12 mis i'w penodi.
- 1.15 Ym mis Gorffennaf 2014, gosodwyd y modiwlau e-ddysgu ar sgrinio maethol a'r siartiau bwyd a hylif ar lwyfan gwe newydd. Nid oes gwybodaeth ar gyfer Cymru gyfan am nifer y staff nyrsio a gwblhaodd y modiwlau hyn mis Gorffennaf 2014 ar gael mwyach am nad oedd modd trosglwyddo data o'r hen system i'r system newydd.

- 1.16 Ar adeg fy ngwaith archwilio yn 2015, nid oedd sefydliadau'r GIG wedi cyflawni cydymffurfiaeth lawn eto. Yn seiliedig ar y wybodaeth a ddarparwyd gan sefydliadau'r GIG, roedd cydymffurfiaeth â'r modiwl e-ddysgu yn amrywio o 25 y cant i fwy na 80 y cant. Nodwyd nifer o resymau dros gydymffurfiaeth wael:
- dim digon o gyfrifiaduron ar y ward i alluogi staff i gael gafael ar y pecyn hyfforddi e-ddysgu;
  - anallu i gwblhau'r hyfforddiant yn ddi-dor yn y gwaith oherwydd yr amser sydd ei angen i'w gwblhau;
  - anhawster wrth ddefnyddio'r llwyfan e-ddysgu ar ôl llwyddo i fynd ar-lein; a
  - hen gynnwys nad oedd yn adlewyrchu'r newidiadau o ran arfer sydd wedi cael eu cyflwyno, fel newidiadau o ran maint jygiau dŵr a gwydrau.
- 1.17 Yn ogystal â'r modiwlau e-ddysgu, ceir llawer o enghreifftiau o staff deietegol a nyrsio yn cydweithio ar adeg fy archwiliad i wreiddio hyfforddiant maethol o fewn cyrsiau hyfforddi lleol sydd eisoes yn bodoli neu ddatblygu rhaglenni hyfforddiant pwrpasol. Ar rai wardiau, canfu'r archwilywyr fod staff deietegol wedi sefydlu byrddau gwybodaeth a oedd yn cynnwys cyngor deietegol a maethol i gleifion, a'u bod yn cynnal a chadw'r byrddau hynny. Roedd y byrddau gwybodaeth hyn hefyd yn gweithredu fel adnodd dysgu i staff nyrsio.
- 1.18 Roedd grŵp gorchwyl a gorffen addysg a hyfforddiant Cymru gyfan wedi cael ei sefydlu ar adeg fy ngwaith archwilio. Diben y grŵp yw sicrhau bod pob aelod o staff sy'n rhan o 'gadwyn' fwyd ysbytai yn gallu cael hyfforddiant i hyrwyddo Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan, annog dewis priodol i gleifion a hyrwyddo dewisiadau iach. Mae'r grŵp yn cynnwys cynrychiolydd o bob un o gyrff y GIG, naill ai o'r adran ddeietegol, yr adran arlwygo neu'r adran hyfforddiant. Ni allaf wneud sylw ynghylch p'un a yw'r grŵp wedi cyflawni ei amcanion gan mai dim ond unwaith yr oedd wedi cwrdd ar adeg fy archwiliad.

Yn gyffredinol, mae pob un o gyrff y GIG yn ymgymryd â rhyw fath o waith rheolaidd i fonitro'r llwybr gofal maeth, ond mae natur a graddau'r gwaith monitro yn amrywio ledled Cymru

- 1.19 Yn 2011, nodais nad oedd holl gyrff y GIG yn monitro cydymffurfiaeth â'r llwybr gofal maeth. Argymhellais y dylai sefydliadau'r GIG archwilio pob agwedd ar y llwybr gofal maeth yn rheolaidd. Mae cydymffurfio â phrosesau sgrinio maethol⁷ yn fesur craidd a gofnodir yn fisol o fewn system metrigau nyrsio Cymru gyfan. Mae data hunangofnodedig yn dangos bod cydymffurfiaeth yn amrywio o 90 i 95 y cant ar draws byrddau iechyd unigol yn 2015. Fodd bynnag, canfu'r archwilywyr fod cyfartaleddau byrddau iechyd yn cuddio amrywiadau o fewn ysbytai a rhyngddynt, sy'n golygu bod perfformiad cyson wael yn llai gweladwy.
- 1.20 Mae'r graddau y mae sefydliadau'r GIG yn asesu ansawdd y sgrinio maethol a'r llwybr gofal maeth ehangach yn rheolaidd yn amrywio o un sefydliad i'r llall. Mewn rhai sefydliadau (Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre), mae staff deietegol yn mynd ati'n rheolaidd i asesu ansawdd y sgrinio maethol, cywirdeb y sgoriau risg maethol, p'un a oes gofal maeth priodol wedi cael ei drefnu a ph'un a oes atgyfeiriadau priodol ar gyfer cymorth deietegol wedi cael eu gwneud. Cyflwynodd dau fwrdd iechyd (Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr a Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf) archwiliadau rheolaidd o brosesau sgrinio maethol, a gynhelir gan staff nyrsio, er mwyn gwella cydymffurfiaeth a chodi proffil asesu maethol ar lefel ward. Caiff cydymffurfio â phrosesau sgrinio maethol ei gynnwys fel rhan o'r archwiliadau amlddisgyblaethol o amser bwyd a gyflwynwyd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf a Bwrdd Iechyd Addysgu Powys (gweler paragraff 2.28).
- 1.21 Cynhaliodd Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda a Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg archwiliadau cynhwysfawr o'r llwybr gofal maeth, gan gynnwys sgrinio maethol, ddiwethaf yn 2013. Er nad yw'r naill fwrdd na'r llall wedi ailgynnal yr archwiliad, caiff cydymffurfio â phrosesau sgrinio maethol ei fonitro drwy'r metrigau nyrsio misol, yn ogystal â hapwiriadau o gydymffurfiaeth â safonau maeth a hydradiad neu archwiliadau dogfennaeth nyrsio. Ers ein gwaith archwilio, mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda wedi sefydlu grwpiau Craffu ar Ddangosyddion Gofal a Gwella a fydd yn gyfrifol am gynnal adolygiad manwl o gydymffurfiaeth â dangosyddion gofal, gan gynnwys safonau sgrinio maethol a chadw cofnodion.

⁷ Diffinnir cydymffurfio â phrosesau sgrinio maethol fel canran y sgoriau maeth a gwblheir a chamau priodol a gymerir o fewn 24 awr i dderbyn claf.

Rhan 2

Y profiad amser bwyd

- 2.1 Yn 2011, roedd y rhan fwyaf o ysbytai yn cynnig dewis priodol o brydau bwyd. Er bod deietegwyr yn helpu i gynllunio bwydlenni mewn ysbytai, nid oedd pob un wedi'i hasesu o ran ei maeth. Yn gyffredinol, roedd cleifion yn fodlon ar y bwyd a gawsant ond nododd llawer o gleifion nad oedd byrbrydau ar gael rhwng prydau. Nid oedd pob claf yn cael yr help yr oedd ei angen arnynt amser bwyd a gellid gwneud mwy i ymgorffori egwyddorion amser bwyd wedi'i ddiogelu.⁸
- 2.2 Yn 2011, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru safonau maeth ac arlwygo newydd.⁹ Roedd y safonau hyn yn disodli fframwaith arlwygo a maeth 2002 ac yn rhoi canllawiau technegol i staff sy'n gyfrifol am ddiwallu anghenion maethol cleifion.¹⁰ Roedd yn ofynnol i gyrrff y GIG gydymffurfio'n llawn â'r safonau erbyn mis Ebrill 2013.
- 2.3 Yn 2015, nodais fod y profiadau amser bwyd yn gwella ond bod angen gwneud mwy o hyd i sicrhau bod pob claf yn cael cymorth amserol a gwybodaeth ysgrifenedig am yr hyn i'w ddisgwyl ac er mwyn sicrhau llai eto o dorri ar draws amser bwyd ar rai wardiau. Ceir crynodeb o'm canfyddiadau isod o dan y themâu canlynol:
- bwydlenni cleifion;
  - gwasanaethau bwyd a diod;
  - paratoi ar gyfer amser bwyd;
  - amser bwyd wedi'i ddiogelu;
  - gwybodaeth i gleifion;
  - monitro gwasanaethau amser bwyd; a
  - sgoriau hylendid bwyd.

8 Ystyr amser bwyd wedi'i ddiogelu yw cyfnodau pan roddir y gorau i'r holl waith clinigol nad yw'n waith brys ar wardiau ysbytai er mwyn galluogi cleifion i fwyta eu bwyd heb darfu diangen, a phan all staff nyrsio roi cymorth i bobl sydd angen help i fwyta.

9 Llywodraeth Cymru, **Safonau Maeth ac Arlwygo Cymru Gyfan ar gyfer Darparu Bwyd a Hylif i Gleifion Mewnol mewn Ysbytai**, Hydref 2011

10 Mae'r safonau arlwygo a maeth yn anelu at ddiwallu anghenion maethol cleifion a all fwyta ac yfed. Nid yw'r safonau'n gymwys i gleifion sy'n cael maeth drwy'r gwythiennau neu'r ymysgaroedd, hynny yw, maetholion a gyflwynir yn fewnwythiennol neu'n uniongyrchol i mewn i'r system gastroberfeddol.

Caiff bwydlenni cleifion eu hasesu o ran eu maeth drwy Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan ac mae cyrff y GIG yn cydymffurfio â'r ryseitiai i raddau helaeth

- 2.4 Yn 2011 roedd safonau maeth ac arlwygo Cymru gyfan yn nodi'r cynnwys maethol sydd ei angen er mwyn diwallu anghenion amrywiol y boblogaeth ysbyty. I gefnogi'r broses o gyflwyno'r safonau hyn, cydweithiodd arlwywyr a dietegwyr ledled Cymru i lunio Fframwaith Bwydlenni Ysbytai Cymru Gyfan, a lansiwyd ddiwedd mis Ionawr 2013. Mae'r fframwaith yn cynnwys cronfa ddata o 150 o ryseitiai a bwydlenni enghreifftiol safonol sydd wedi'u hasesu o ran eu maeth. Mae'r cynhyrchion, manylebau cynnyrch a chodau alergenau¹¹ wedi'u cynnwys ar wefan atodol y Fframwaith Bwydlenni, er mwyn sicrhau bod gwybodaeth gywir ar gael yn rhwydd.
- 2.5 Yn 2015, nodais fod cyrff y GIG bron yn cydymffurfio â'r Fframwaith Bwydlenni, hynny yw, dim ond y ryseitiai sydd wedi'u hasesu o ran eu maeth o fewn y gronfa ddata a ddefnyddir ganddynt. Mewn rhai o gyrff y GIG, roedd ryseitiai lleol sy'n cydymffurfio â'r safonau maethol yn dal i gael eu defnyddio. Ceir dull unedig o ddatblygu ryseitiai ac mae grŵp adolygu ryseitiai gweithredol Cymru gyfan yn goruchwyllo'r gwaith o ddylunio bwydlenni. Caiff y grŵp hwn ei gadeirio gan y deietegydd caffael, a benodwyd i Wasanaeth Caffael Partneriaeth Cydwasanaethau'r GIG yn 2013 i arwain y gwaith o ddatblygu manylebau maeth ar gyfer contractau bwyd mewn perthynas â'r seigiau o fewn y fframwaith bwydlenni.
- 2.6 Yn ogystal ag arwain manylebau maeth, mae'r deietegydd caffael wedi dod o hyd i fyrbrydau o ansawdd uchel sy'n cynnwys llawer o egni fel rhan o'r dull gweithredu 'bwyd yn gyntaf' ar gyfer gwella statws maethol claf. Mae cawliau maethlon pwrpasol tebyg i gawl cartref hefyd wedi cael eu caffael neu eu gwneud yn fewnol gan ddilyn rysâit safonol, yn lle'r cawliau powdwr o ansawdd gwael a oedd yn cael eu gweini o'r blaen. Mae cawl, wedi'i gyfuno â brechdan neu gaws a bisgedi, bellach yn ddewis ysgafnach sy'n uchel mewn protein ac yn llawn egni ar fwydlenni cleifion. Mae bwydlen Cymru gyfan o fwydydd ag ansawdd wedi'i addasu hefyd wedi cael ei llunio er mwyn sicrhau dewis digonol o brydau i gyrraedd y safonau o ran maetholion ar gyfer cleifion ag anawsterau llyncu.

¹¹ Rhoddwyd Rheoliad Gwybodaeth am Fwyd i Ddefnyddwyr (UE) Rhif 1169/2011 ar waith ym mis Rhagfyr 2014. Newidiodd y rheoliadau hyn y rheolau o ran labelu alergenau er mwyn sicrhau bod gwybodaeth am gynhyrchion sy'n alergenau yn cael ei chyflwyno mewn ffordd glir a chyson.

Mae trefniadau i sicrhau bod bwyd a diod ar gael 24 awr y dydd yn ddigonol i raddau helaeth ac mae cleifion, yn gyffredinol, yn teimlo'n gadarnhaol am wasanaethau bwyd

- 2.7 Yn 2015, nodais fod trefniadau i sicrhau bod bwyd a diod ar gael 24 awr y dydd yn ddigonol i raddau helaeth a bod cleifion, yn gyffredinol, yn teimlo'n gadarnhaol am y bwyd a'r ystod o ddewis. Fodd bynnag, mewn rhai ysbytai, mae lle i wella'r dewis o brydau i'r cleifion hynny sydd ar wardiau arhosiad hir neu i gleifion â gofynion deietegol arbennig yr oedd gwasanaethau arlwygo ysbytai yn gweithio i fynd i'r afael â hwy.
- 2.8 Yn dilyn lansio Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan, ffurfiwyd Grŵp Monitro a Gwerthuso Strategol (gweler hefyd baragraff 4.6) a gyflwynodd arolwg cenedlaethol i geisio barn cleifion ar wasanaethau bwyd a diod. Ymatebodd mwy na 1,700 o gleifion – tua 20 y cant o gleifion mewnol ysbytai – i'r arolwg diweddaraf yn 2015. Nododd bron i bedair rhan o bump o'r cleifion eu bod 'bob amser yn cael dewis o fwyd' amser brecwast, cinio neu bryd nos, ar y cyfan, bod 'nifer y dewisiadau yn iawn'.
- 2.9 Rhoddodd cleifion eu barn hefyd ar olwg a blas y prydau, yn ogystal â'u boddhad cyffredinol. Nododd ychydig yn fwy na thair rhan o bump (62 y cant) o'r cleifion fod cyflwyniad a golwg y bwyd yn dda neu'n dda iawn, ond nododd un rhan o dair (34 y cant) eu bod wedi cael pryd a oedd yn edrych yn annymunol yn eu barn hwy. Dywedodd mwy na hanner (56 y cant) fod y blas yn dda neu'n dda iawn, gyda thair rhan o bump (60 y cant) yn dweud bod yr ansawdd yn dda neu'n dda iawn. Gofynnwyd i gleifion nodi eu boddhad cyffredinol ar raddfa o 1 i 10 lle bo 1 yn golygu anfodlon dros ben a 10 yn golygu bodlon dros ben. Nododd mwy na hanner y cleifion (55 y cant) sgôr rhwng 8 a 10.
- 2.10 Mae safonau maeth ac arlwygo Cymru gyfan 2011 yn nodi y dylai byrbrydau gael eu cynnig i gleifion ddwy neu deirgwaith y dydd gyda byrbrydau yn cael eu cynnig gyda'r nos i bob claf oherwydd y bwlch hir rhwng y pryd nos a brecwast. Canfu'r archwilywyr fod byrbrydau ar gael yn gyffredinol rhwng prydau ac i gleifion a oedd wedi colli pryd, gyda byrbrydau'n cael eu cynnig yn ystod y rowndiau diodydd ganol bore a chanol prynhawn. Dywedodd staff wardiau wrthym y gallai cleifion ofyn am fyrbrydau ar unrhyw adeg o'r dydd, gydag amrywiaeth o fyrbrydau, fel bisgedi, ffrwythau ffres, caws a chraceri, yn ogystal â phrif fwydydd fel bara, grawnfwyd a llaeth, yn cael eu cadw yng ngheginau wardiau.

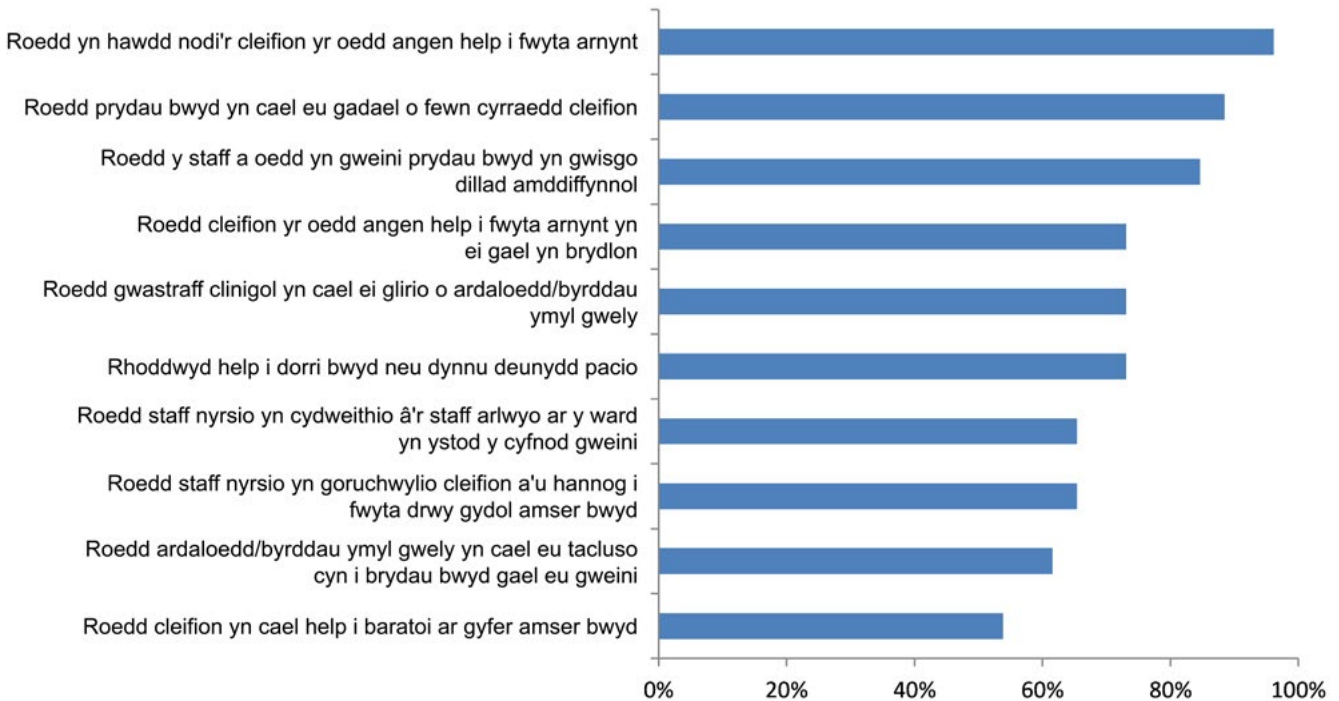
- 2.11 Fodd bynnag, dengys canfyddiadau arolwg Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan nad yw pob claf yn cael profiad cadarnhaol. Dywedodd un o bob chwe chlaf (15 y cant) eu bod wedi cael eu cynghori i fwyta byrbrydau ychwanegol ond nad oeddent wedi cael eu darparu iddynt, ac ni chafodd un o bob pedwar claf (26 y cant) gynnig byrbryd ar ôl y pryd nos o gwbl. Pan fyddai cleifion yn colli pryd, dim ond un o bob wyth claf (12 y cant) fyddai'n cael cynnig pryd arall yn ei le.
- 2.12 Mae safonau maeth ac arlwygo Cymru gyfan yn nodi y dylid cynnig saith neu wyth diod yn ystod unrhyw gyfnod o 24 awr, ac y dylai dŵr fod ar gael bob amser a jygiau dŵr yn cael eu newid deirgwaith y dydd. Canfu archwiliad Hanfodion Gofal 2014¹² fod dŵr yfed ar gael ac o fewn cyrraedd cleifion ond mai dim ond mewn 60 y cant o ardaloedd clinigol yr oedd jygiau dŵr yn cael eu newid deirgwaith y dydd. Roedd y staff nyrsio ac arlwygo a welsom fel rhan o ymweliadau â wardiau wedi ymrwymo i ddarparu dŵr ffres deirgwaith y dydd a saith neu wyth diod. Gwnaethant gyfaddef fod cyflawni hyn yn heriol ar adegau oherwydd y llwyth gwaith cyffredinol, yn enwedig gyda'r nos pan oedd staff arlwygo'r ward neu staff cynnal wedi gorffen eu sifft.
- 2.13 Roedd y mwyafrif o'r cleifion (97 y cant) a arolygwyd fel rhan o'r archwiliad Hanfodion Gofal o'r farn eu bod wedi cael dŵr a diodydd. Dywedodd tair rhan o bump o gleifion a ymatebodd i arolwg Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan eu bod bob amser yn cael cynnig diodydd amser bwyd, rhwng prydau ac amser gwely. Fodd bynnag, dywedodd ychydig yn llai nag un o bob deg o gleifion (9 y cant) eu bod yn sychedig am nad oeddent wedi cael digon i yfed.
- 2.14 Amlygodd adroddiad Ymddiried mewn Gofal hydradu fel prif destun pryder. Yn dilyn astudiaeth beilot yn 2015, lansiodd GIG Cymru ymgyrch 'Dŵr - Iechyd Da' ym mis Chwefror 2016 er mwyn sicrhau bod pobl yn cael digon o ddŵr pan fyddant yn yr ysbyty. Nod yr ymgyrch yw rhoi gwybod i bobl am bwysigrwydd hydradu da o ran rheoli ac atal llawer o gyflyrau iechyd, a'r niwed a achosir o beidio ag yfed digon.

¹² Llywodraeth Cymru, Archwiliad Hanfodion Gofal Cymru Gyfan, Crynodeb o Gydydffurfiad Sefydliadau GIG Cymru â'r Safonau ar sail Archwiliad Blynnyddol 2014, Mehefin 2015

Mae lle o hyd i wella'r help sydd ar gael i gleifion i baratoi ar gyfer amser bwyd ac i fwyta

2.15 Mae safonau maeth ac arlwygo Cymru gyfan 2011 yn nodi'n glir na ddylid torri ar draws amser bwyd cleifion ac y dylid rhoi help i fwyta i bawb sydd ei angen. Fel rhan o archwiliad 2015, ymwelodd archwilwyr â 26 o wardiau yn ystod amser cinio er mwyn arsylwi ar b'un a oedd trefniadau ar waith er mwyn helpu cleifion i fwynhau eu prydau mewn amgylchedd sy'n addas ar gyfer bwyta, a bod cleifion a oedd angen help i fwyta yn ei gael. Roedd yr archwilwyr hefyd yn chwilio am dystiolaeth bod cleifion yn cael help i baratoi ar gyfer prydau bwyd, fel cael help i eistedd yn gyfforddus a chael y cyfle i olchi eu dwylo. Dengys yr arsylwadau fod lle o hyd i wneud mwy er mwyn paratoi rhai wardiau, helpu cleifion i baratoi ar gyfer amser bwyd a sicrhau bod pob claf yn cael cymorth prydlon i fwyta ac er mwyn sicrhau cymorth a goruchwyliaeth ddigonol i'r holl gleifion (Arddangosyn 3).

Arddangosyn 3 – Cyfran y wardiau lle'r oedd gweithgareddau amser bwyd disgwylidig yn gymwys i'r holl gleifion

Cyfran o wardiau ble mae'r gweithgarwch disgwylidig yn gymwys i'r holl gleifion

Ffynhonnell: Canfyddiadau Swyddfa Archwilio Cymru o arsylwadau amser bwyd

- 2.16 Mae'r canfyddiadau hyn yn adlewyrchu'r canlyniadau canlynol o arolwg diweddar Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan i raddau helaeth:
- dywedodd tair rhan o bump (61 y cant) o gleifion a allai adael eu gwelyau eu bod bob amser neu fel arfer yn cael eu hannog i wneud hynny i fwyta eu prydau bwyd;
  - dywedodd mwy na hanner (56 y cant) y cleifion eu bod bob amser yn gallu golchi neu lanhau eu dwylo cyn bwyta eu prydau bwyd, er y dywedodd un o bob wyth claf (12 y cant) nad oeddent byth yn gallu golchi na glanhau eu dwylo cyn prydau bwyd; a
  - dywedodd tair rhan o bump (60 y cant) o gleifion yr oedd angen help arnynt i fwyta eu bod wedi cael help, o gymharu ag 17 y cant o gleifion yr oedd angen help arnynt a ddywedodd nad oeddent byth yn cael help.

Mae amser bwyd wedi'i ddiogelu i'w weld yn fwy eang ond gellir gwneud mwy i sicrhau cyn lleied â phosibl o dorri ar draws amser bwyd

- 2.17 Argymhellodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi canllawiau atodol ar amser bwyd wedi'i ddiogelu. Yn 2012, cyhoeddodd Prif Swyddog Meddygol a Phrif Swyddog Nyrsio Cymru lythyr ar y cyd i atgoffa cyrff iechyd bod amser bwyd wedi'i ddiogelu yn rhan annatod o Lwybr Gofal Maeth Cymru Gyfan y mae'n rhaid iddynt gydymffurfio ag ef. Hefyd, ni ddylid defnyddio amser bwyd wedi'i ddiogelu i gau allan berthnasau a gofalwyr sydd am helpu cleifion i fwyta amser bwyd.
- 2.18 Dangosodd archwiliad Hanfodion Gofal blynyddol 2014 fod gan 98 y cant o wardiau systemau ar waith i ganiatáu i deulu a ffrindiau helpu amser bwyd. Canfu fy ngwaith archwilio fod hyn yn wir, gyda staff nyrsio yn croesawu teulu a ffrindiau a'u hannog i helpu cleifion amser bwyd.
- 2.19 Roedd arwyddion yn dangos diben amser bwyd wedi'i ddiogelu a'i amseroedd gweithredu i'w gweld, ar y cyfan, ym mynedfeydd y wardiau yr ymwelwyd â hwy. Yn Ysbyty Nevill Hall, mae'r arwyddion yn mynd gam ymhellach ac yn cynnwys gwybodaeth am 'amser tawel' er mwyn annog gorffwys a gwellhad.
- 2.20 Canfu fy ngwaith archwilio dilynol fod amser bwyd wedi'i ddiogelu i'w weld yn fwy eang nag o'r blaen gyda gweithgarwch clinigol nad oedd yn hanfodol yn 'distewi' ychydig cyn i brydau bwyd ddechrau cael eu gweini. Ar y cyfan, roedd staff gofal iechyd proffesiynol yn gadael y wardiau ar ddechrau'r gwasanaeth prydau bwyd, ac, os oeddent yn aros, bach iawn o ryngweithio â chleifion a staff nyrsio a gafwyd. Roedd rheolwyr wardiau yn hyderus bod amser bwyd wedi'i ddiogelu yn gweithio'n dda gyda chydweithwyr proffesiynol yn cefnogi'r egwyddorion. Yn gyffredinol, roedd gwaith glanhau wedi'i gwblhau cyn amser bwyd a phan oedd yn parhau, roedd yn digwydd mewn manau i ffwrdd o welyau cleifion ac nid oedd yn amharu ar y gwasanaeth prydau bwyd.

- 2.21 Pan oedd yn ymddangos bod amser bwyd yn gweithio'n dda, roedd y tîm nyrsio cyfan yn rhan o'r broses amser bwyd. Fodd bynnag, ar rai wardiau yr ymwelwyd â hwy, nid oedd pob aelod cofrestredig o staff nyrsio yn canolbwyntio ar yr amser bwyd ond yn hytrach yn ymwneud â gweithgareddau eraill, fel rowndiau meddyginiaeth, gwaith gweinyddol nad oedd yn waith brys, neu adael y ward i gael egwyl bwyd. Mae'r archwiliad Hanfodion Gofal yn asesu'n rheolaidd p'un a oes nyrs gofrestredig yn cydgysylltu pob amser bwyd a ph'un a yw'r aelodau o'r tîm nyrsio yn rhan o'r gwasanaeth amser bwyd, ac yn 2014 cydymffurfiaeth y naill oedd 82 y cant, a'r llall oedd 93 y cant.
- 2.22 Mae cydymffurfiaeth ag amser bwyd wedi'i ddiogelu bellach yn cael ei hasesu'n rheolaidd fel rhan o'r archwiliadau cynhwysfawr o amser bwyd a gyflwynwyd gan y rhan fwyaf o sefydliadau'r GIG gyda chamau gweithredu priodol yn cael eu cymryd i fynd i'r afael â chydymffurfiaeth wael (gweler [paragraff 2.28](#)). Fodd bynnag, roedd un o bob chwe chlaf (15 y cant) a ymatebodd i arolwg fframwaith bwydlenni Cymru gyfan 2015 yn dweud bod pethau ar y ward wedi torri ar draws eu hamser bwyd, gan olygu nad oedd modd iddynt fwyta eu prydau bwyd, sy'n awgrymu y gellir gwneud mwy o hyd i sicrhau cyn lleied â phosibl o dorri ar draws amser bwyd.

Nid oes gwybodaeth ysgrifenedig am yr hyn sydd i'w ddisgwyl ar gael bob amser i gleifion yn yr ysbyty, ac os oes gwybodaeth o'r fath ar gael, nid yw'n cael ei rhannu'n eang

- 2.23 Mae Safonau Maeth ac Arlwygo Cymru Gyfan 2011 yn ei gwneud yn glir y dylid rhoi gwybodaeth i gleifion a'u gofalwyr am yr hyn sydd i'w ddisgwyl o ran byrbrydau a phrydau bwyd yn yr ysbyty. Argymhellodd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol y dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod sefydliadau'r GIG yn rhoi fy nhaflen 'Bwyta'n lach yn yr Ysbyty – Yr hyn y dylech ei ddisgwyl' i gleifion yn yr ysbyty.¹³ Roedd y llythyr a gyhoeddwyd ar y cyd gan y Prif Swyddog Meddygol a'r Prif Swyddog Nyrsio yn 2012 yn gofyn i gyrff y GIG roi'r wybodaeth a nodir yn fy nhaflen i gleifion.
- 2.24 Yn 2015, canfu'r archwilwyr fod gwybodaeth ysgrifenedig am yr hyn sydd i'w ddisgwyl o ran gwasanaethau bwyd a diod yn dal yn gyfyngedig neu, os yw ar gael, nid yw'n cael ei rhannu'n eang, ac roedd ymwybyddiaeth staff ac aelodau bwrdd o'm taflen yn amrywiol.
- 2.25 Yn fwy cadarnhaol, roedd Bwrdd Iechyd Addysgu Powys ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre yn rhoi copi o'r daflen i gleifion yn rheolaidd, ac mae cyrff eraill y GIG yn gwneud gwaith parhaus i ddarparu gwybodaeth briodol am wasanaethau arlwygo a maeth, er enghraifft:
- Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf yn arddangos ei Addewid Urddas¹⁴ ar wardiau ysbytai ac yn rhan o ddogfennaeth ymyl gwely;
  - Roedd Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro wedi llunio llawlyfr wedi'i lamineiddio i gleifion ar gyfer pob ward, a oedd yn cynnwys gwybodaeth am wasanaethau bwyd;

¹³ Swyddfa Archwilio Cymru, **Bwyta'n lach yn yr Ysbyty: Yr hyn y dylech ei ddisgwyl**

¹⁴ Mae'r 'Addewid Urddas' yn rhestru 16 o addewidion, ac mae pedwar ohonynt yn ymwneud ag amser bwyd. Yr addewidion hyn yw sicrhau bod amser bwyd wedi'i ddiogelu ar waith, rhoi cyfleoedd i gleifion olchi eu dwylo cyn prydau bwyd, helpu cleifion i fod yn gyfforddus i fwyta a sicrhau bod prydau bwyd a diodydd o fewn cyrraedd a helpu'r rhai sydd angen help i fwyta, gan gynnwys croesawu perthnasau a gofalwyr i helpu.

- c Roedd staff deietegol ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan wedi llunio taflen 'archwaeth isel am fwyd' er mwyn rhoi syniadau ac awgrymiadau ymarferol i gleifion ar sut i gael maeth ychwanegol yn yr ysbyty ac ar ôl cael eu rhyddhau o'r ysbyty; ac
  - ch Roedd Ysbyty Tywysoges Cymru wedi llunio llawlyfr newydd i gleifion a oedd yn cynnwys gwybodaeth am fwyd, byrbrydau, bwyta'n iach a help i fwyta ac yfed.
- 2.26 Mae gwybodaeth i gleifion, gan gynnwys gwybodaeth am wasanaethau bwyd a help i fwyta ac yfed os oes angen, ar gael ar wefannau byrddau iechyd weithiau. Er bod y wybodaeth hon yn ddefnyddiol, ni fydd pob claf yn cael gafael arni cyn dod i'r ysbyty ac nid yw o reidrydd ar gael mewn fformat wedi'i argraffu.
- 2.27 Ar adeg fy ngwaith archwilio, roedd Grŵp Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan yn llunio deunyddiau marchnata er mwyn esbonio'r dull Cymru gyfan o baratoi bwyd ysbyty i gleifion. Roedd y Grŵp yn bwriadu cydweithio â byrddau iechyd lleol a'u partneriaid i hysbysebu'r deunyddiau hyn mewn manau y gallai cleifion ymweld â hwy, fel adrannau i gleifion allanol a meddygfeydd.

Mae trefniadau ar gyfer monitro gwasanaethau amser bwyd a boddhad cleifion ar waith gan fwyaf

- 2.28 Yn 2015, canfu'r archwilyr fod gan bob bwrdd iechyd, ar wahân i Fwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda, systemau cynhwysfawr ar waith i asesu gwasanaethau amser bwyd yn rheolaidd. Mae'r archwiliadau hyn yn asesu arferion o ran hylendid bwyd, gwastraff prydau bwyd heb eu gweini, y cymorth a roddir i gleifion amser bwyd, amser bwyd wedi'i ddiogelu ac argaeledd byrbrydau a diodydd. Mae cydymffurfio â phrosesau sgrinio maethol wedi'i gynnwys fel rhan o'r archwiliadau amser bwyd hyn ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf a Bwrdd Iechyd Addysgu Powys. Timau amlddisgyblaethol sy'n cynnwys staff nyrsio, staff deietegol a staff cyfleusterau sy'n cynnal yr archwiliadau hyn, ac mae adborth ar gael ar unwaith, gan sicrhau y gellir gwneud gwelliannau lle bo angen.
- 2.29 Arolygon boddhad yw'r brif system ar gyfer casglu barn cleifion ar wasanaethau maeth ac arlwy o hyd. Lle mae byrddau iechyd wedi cyflwyno archwiliadau amlddisgyblaethol o amser bwyd, caiff profiadau cleifion eu cofnodi mewn 'amser real', sy'n helpu i ddatrys problemau yn gyflym, er enghraifft:
- a Ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf, mae arolygon ffurfiol o foddhad cleifion yn rhan sefydledig o'r broses archwilio amser bwyd. Mae'r Bwrdd Iechyd yn dwyn canfyddiadau'r arolwg ynghyd i ffurfio sgôr boddhad cleifion sy'n gweithredu fel dangosydd perfformiad allweddol, a chyflwynir adroddiad ar y canfyddiadau cyffredinol i grŵp maeth ac arlwy strategol a Phwyllgor Risg Gorfforaethol y Bwrdd Iechyd.

- b Yn 2015, roedd Bwrdd Iechyd Addysgu Powys yn integreiddio arolwg boddhad cleifion fel rhan o'i archwiliadau amser bwyd.
- 2.30 Ers 2012, mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro wedi gwahodd cleifion wardiau i gymryd rhan yn ei arolwg 'Dwy funud o'ch amser', sy'n cynnwys cwestiynau am wasanaethau bwyd. Caiff barn cleifion ei rhannu â'r grŵp maeth ac arlwygo strategol a chyflwynir adroddiad arni ym mhob un o gyfarfodydd y Bwrdd. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg wedi cyflwyno'r prawf teulu a ffrindiau.¹⁵ Os bydd cleifion neu ofalwyr yn cwblhau'r prawf teulu a ffrindiau yn electronig, bydd geiriau allweddol, fel maeth, yn sbarduno ymateb yn lleol ar unwaith. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn cymryd rhan mewn arolygon annibynnol a gynhelir gan Sefydliad Picker,¹⁶ sy'n cynnwys nifer o gwestiynau sy'n ymwneud â bwyd ac amser bwyd.

Mae ysbytai'n sgorio'n uchel yn erbyn y sgoriau hylendid bwyd

- 2.31 Yn ei adroddiad yn 2012, argymhellodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y dylai Llywodraeth Cymru gymryd camau i sicrhau bod pob ysbyty yng Nghymru yn arddangos y sgôr hylendid bwyd a roddwyd gan wasanaethau iechyd amgylcheddol yr awdurdod lleol. Daeth Deddf Sgorio Hylendid Bwyd (Cymru) 2013 i rym ym mis Tachwedd 2013. Mae'r Ddeddf hon yn ei gwneud yn ofynnol i bob busnes bwyd yng Nghymru, gan gynnwys gwasanaethau arlwygo ysbytai a gwasanaethau masnachol sydd wedi'u lleoli ar safleoedd ysbytai, arddangos eu sgôr hylendid bwyd. Mae'r sgôr yn amrywio o 'angen gwella ar frys' (sgôr o sero) i 'da iawn' (sgôr o 5).
- 2.32 Dengys data'r EFPMS fod gan 98 y cant o ysbytai yng Nghymru sgôr hylendid o 4 (da) neu 5 (da iawn) ddiwedd mis Mehefin 2015, a bod gan ddau ysbyty sgôr hylendid o 3 (boddhaol ar y cyfan). Yn ystod fy archwiliad, canfu'r archwilwyr amrywiaeth o ffyrdd o arddangos y sgoriau hyn. Roedd rhai ysbytai'n arddangos y sgôr yn y fynedfa i'r prif ysbyty a'r bwyty. Mewn ysbytai eraill, dim ond yn y fynedfa i'r bwyty yr oedd y sgôr hylendid yn cael ei harddangos er mwyn peidio â rhoi'r argraff bod y sgôr hefyd yn berthnasol i wasanaethau masnachol sy'n gweithredu ar y safle. Hefyd, gwelodd yr archwilwyr fod gwasanaethau masnachol, gan gynnwys y rhai a redir gan Wasanaeth Gwirfoddol Brenhinol y Merched, yn arddangos sgoriau hylendid bwyd.

¹⁵ Mae'r prawf teulu a ffrindiau yn gofyn i gleifion a gofalwyr p'un a fyddent yn argymhell y gwasanaeth i deulu a ffrindiau, a chofnodir sylwadau ar agweddau ar ofal neu wasanaeth.

¹⁶ Elusen ryngwladol yw **Sefydliad Picker**, sy'n gweithio ym maes iechyd a gofal cymdeithasol i fesur profiad cleifion er mwyn gwella ansawdd y gofal. <http://www.pickereurope.org/>

Rhan 3

Costau arlwyo a gwastraff bwyd

- 3.1 Nodwyd yn fy adroddiad yn 2011 fod gwybodaeth ariannol am wasanaethau arlwyio yn wael fel arfer. Lle'r oedd ar gael, roedd yn dangos cryn amrywiad mewn costau o fewn sefydliadau'r GIG a rhyngddynt. Ychydig iawn o ysbytai a oedd yn cynhyrchu digon o incwm i adfer holl gostau gwasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion. Roedd cyrff y GIG yn mabwysiadu mesurau i reoli costau gwasanaethau arlwyio. Fodd bynnag, roedd lle i wneud mwy o ddefnydd o ryseitiau safonol wedi'u costio, cytuno ar lwfansau bwyd a diod ar gyfer cleifion, safoni contractau arlwyio lleol a lleihau gwastraff bwyd. Yn y cyfamser, ychydig iawn o gynnydd a fu o ran defnyddio systemau cyfrifiadurol o fewn gwasanaethau arlwyio mewn ysbytai, gyda'r rhan fwyaf o wasanaethau arlwyio yn ddibynnol ar systemau papur.
- 3.2 Canfu fy adroddiad dilynol yn 2015 ddibyniaeth barhaus ar systemau papur ond canfu hefyd fod costau arlwyio yn cael eu rheoli'n well gyda lleihad mewn gwastraff bwyd a chymorthdaliadau am wasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion. Er bod y gwastraff bwyd o fewn y targed, mae cost gwastraff yn dal i fod yn uchel. Ceir crynodeb o'm canfyddiadau isod o dan y themâu canlynol:
- systemau rheoli costau a thechnoleg gwybodaeth;
  - gwastraff bwyd; a
  - chymorthdaliadau ar gyfer gwasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion.

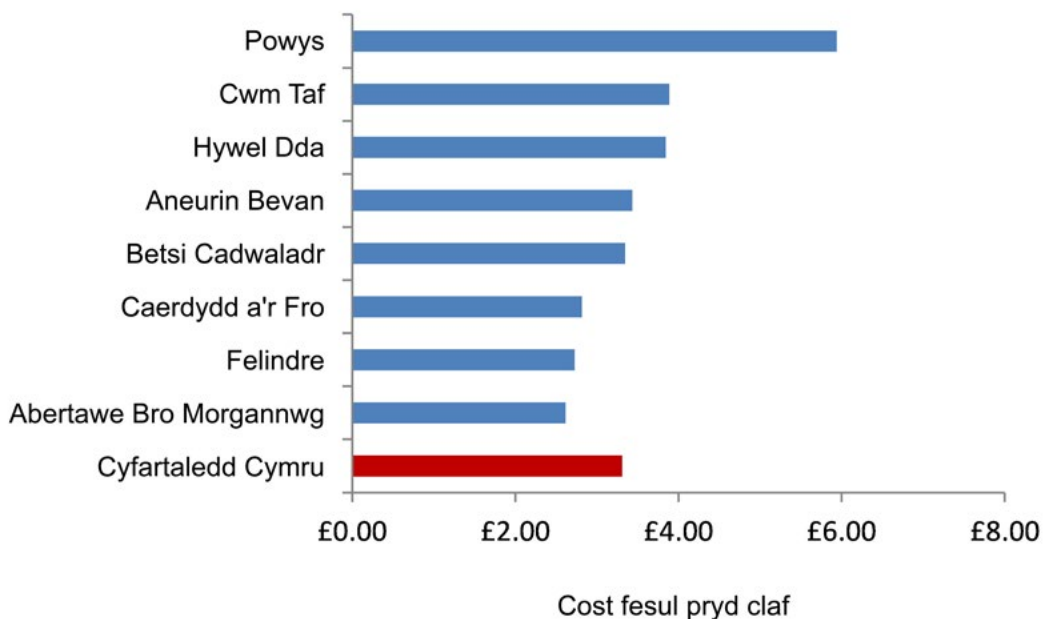
Mae sefydliadau'r GIG yn defnyddio systemau rheoli costau yn well ond dim ond ychydig ohonynt sy'n defnyddio systemau arlwyio TG

- 3.3 Canfu fy archwiliad diweddaraf fod dealltwriaeth gliriach o gost cynhyrchu bwyd yn y rhan fwyaf o gyrff y GIG, gyda'r rhan fwyaf o sefydliadau'n defnyddio data'r EFPMS yn well i fonitro a meincnodi gwasanaethau arlwyio yn fewnol. Roedd y rhan fwyaf o sefydliadau wedi safoni eu systemau cynhyrchu bwyd a rheoli costau gyda sawl un ohonynt yn newid y ffordd y maent yn crynhoi gwybodaeth er mwyn gallu gwneud cymariaethau mwy dibynadwy rhwng safleoedd.
- 3.4 Mae cyflwyno Fframwaith Bwydlenni Ysbytai Cymru Gyfan yn sicrhau bod ryseitiau safonol wedi'u costio ar gael i wasanaethau arlwyio. Mae gwefan ategol y Fframwaith Bwydlenni yn cynnwys y cynhyrchion, manylebau cynnyrch a chostau fesul dogn ar gyfer pob rysâit. Roedd deietegydd caffael Gwasanaeth Caffael Partneriaeth Cydwasanaethau'r GIG yn gweithio i resymoli nifer y llinellau cynnyrch a brynir gan gyrff y GIG. Mae'n debyg bod y dull gweithredu hwn yn helpu i wella'r broses o reoli stoc ac ansawdd y cynnyrch bwyd a brynir drwy'r contractau Cymru gyfan ac i sicrhau arbedion.

- 3.5 Ychydig o gynnydd sydd wedi'i wneud o ran cyflwyno systemau arlwyo TG ledled Cymru. Dim ond rhai o gyrff y GIG a oedd yn defnyddio systemau o'r fath, ac roedd y rhai nad oeddent yn eu defnyddio yn aros am benderfyniad ynghylch caffael system i Gymru gyfan.
- 3.6 Roedd Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan, Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr wedi cyflwyno system MenuMark. Ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan, defnyddir y system hon i reoli'r ffordd y caiff bwyd ei gynhyrchu ac roedd y Bwrdd Iechyd yn treialu'r drefn o ddefnyddio llechi cyfrifiadurol i gofnodi archebion prydau bwyd cleifion.
- 3.7 Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan hefyd yn defnyddio system MenuMark i ddarparu gwybodaeth amser real gan ddefnyddio'r ryseitiau wedi'u costio ar gyfer Cymru gyfan ynghyd â phrisiau'r nwyddau, a gaiff eu diweddarau yn unol â phris contract caffael Cymru gyfan. Mae hyn yn galluogi'r Bwrdd Iechyd i gyfrifo a monitro costau prydau bwyd dyddiol ar gyfartaledd.
- 3.8 Yn 2012, gofynnodd Llywodraeth Cymru i Wasanaeth Gwybodeg GIG Cymru weithio gydag Ystadau Arbenigol Partneriaeth Cydwasaethau'r GIG (Ystadau Iechyd Cymru gynt) er mwyn llunio achos busnes amlinellol ar gyfer caffael system arlwyo TG genedlaethol. Paratowyd yr achos busnes amlinellol yn 2013. Fodd bynnag, bu oedi yn y broses o rannu'r achos busnes amlinellol yn ehangach â chyrrff y GIG. Erbyn iddo gael ei ystyried gan grwpiau priodol o Gyfarwyddwyr y GIG ddechrau 2015, roedd y ffigurau ar gostau ac arbedion posibl wedi dyddio. Mae Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru ac Ystadau Arbenigol Partneriaeth Cydwasaethau'r GIG wedi diweddarau'r achos busnes amlinellol gan ddefnyddio'r data diweddaraf ar gostau a ddaeth ar gael ddiwedd mis Rhagfyr 2015. Deallir bod Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru wedi cyflwyno'r achos busnes amlinellol i'r Bwrdd Gwybodeg Cenedlaethol er mwyn iddo wneud penderfyniad ynghylch p'un a ddylid parhau â'r broses gaffael.
- 3.9 Yn 2011, nodais amrywiadau eang yng nghostau gwasanaethau arlwyo i gleifion rhwng ysbytai Cymru ac o fewn byrddau Iechyd ac nad oedd y gwahanol fodolau arlwyo yn rhoi eglurhad syml o'r gwahaniaethau. Bryd hynny, roedd y gost fesul diwrnod prydau bwyd claf yn amrywio deirgwaith drosodd rhwng ysbytai aciwt, sef rhwng £6.00 a £18.00 y dydd. Fodd bynnag, roedd yn anodd deall yr amrywiadau hyn o ran cost yn llawn oherwydd anghysondebau yn y ffyrdd yr oedd y costau'n cael eu cyfrifo gan wahanol gyrff y GIG.
- 3.10 Yn 2012, cytunodd sefydliadau'r GIG yng Nghymru i weithredu model newydd wedi'i gostio ar gyfer gwasanaethau arlwyo i gleifion a'r rhai nad ydynt yn gleifion fel rhan o'r EFPMS. Ategwyd y model newydd wedi'i gostio gan ddiffiniadau data diwygiedig a dangosyddion newydd fel 'cost fesul pryd claf', a ddisodlodd 'cost fesul diwrnod prydau bwyd claf', a chost gwastraff prydau bwyd heb eu gweini.

- 3.11 Yn ystod fy archwiliad diweddaraf, dywedodd staff y GIG fod ansawdd y data yn gwella, er bod y gwelliant hwnnw'n araf. Dangosodd fy nadansoddiad o ddata'r EFPMS diweddaraf fod mwy i'w wneud o hyd i wella ansawdd y gwaith cofnodi data a wneir gan sefydliadau'r GIG ac i ddileu anghysondebau yn y cyfrifiadau a ddefnyddir i bennu'r dangosyddion EFPMS. O ganlyniad i newidiadau diweddar i system cofnodi data'r EFPMS, caiff sefydliadau'r GIG bellach eu hysbysu am broblemau posibl gydag ansawdd y wybodaeth neu wallau o ran cofnodi data drwy dynnu sylw at amrywiadau sylweddol yn y gwaith cofnodi data o gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Hefyd, mae Ystadau Arbenigol Partneriaeth Cydwasanaethau'r GIG wedi comisiynu'r darparwr meddalwedd i wneud yr holl waith dadansoddi data sydd ei angen i bennu Dangosfyrddau Cenedlaethol yr EFPMS.
- 3.12 Mae'r gost fesul pryd bwyd claf (y dangosydd newydd) yn dal i amrywio ond mae'r amrediad cyffredinol wedi lleihau (**Arddangosyn 4**). Dylid nodi bod costau prydau bwyd cleifion yn debygol o fod wedi'u goramcangyfrif ar gyfer Bwrdd Iechyd Addysgu Powys. Yn 2015, nid oedd y cyfrifoldeb am gyllidebau arlwygo yn y Bwrdd Iechyd wedi'i ganoli o fewn y tîm rheoli cyfleusterau ond yn hytrach wedi'i ddatganoli ar lefel leol. Roedd hyn yn ei gwneud yn anodd i'r Bwrdd Iechyd wahaniaethu rhwng cost gyffredinol y bwydydd a gaffaelwyd a chost y bwyd a ddefnyddiwyd i baratoi prydau bwyd cleifion. Ar adeg ysgrifennu, roedd y Bwrdd Iechyd yn ymgynghori ynghylch strwythur newydd wedi'i ganoli ar gyfer rheoli cyfleusterau, gyda'r buddiannau arfaethedig yn cael eu gwireddu ganol 2016.

Arddangosyn 4 – Cost fesul pryd claf

Ffynhonnell: Dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru o ddata atodol 2014-15 ar Berfformiad Cyfleusterau Ystadau'r GIG yng Nghymru

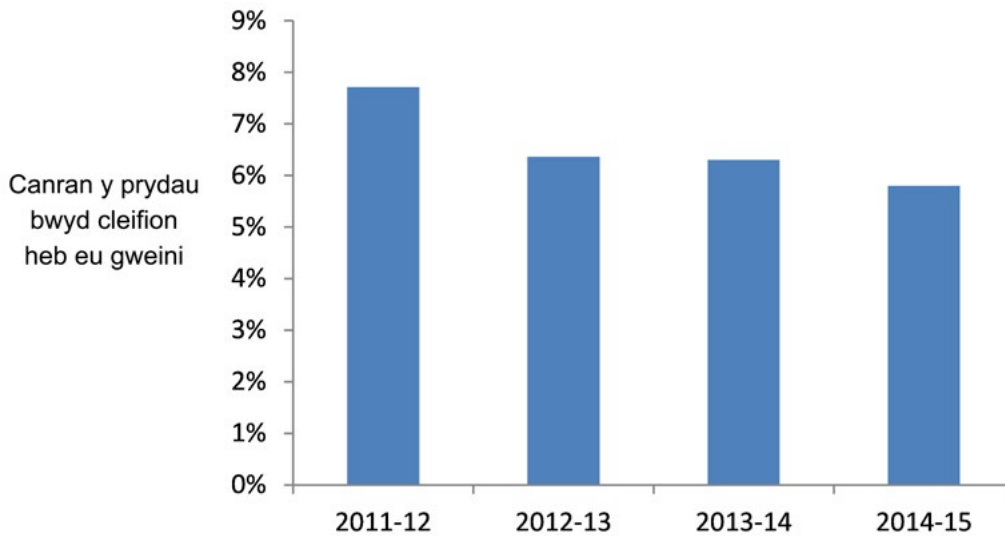
¹⁷ Gwnaeth ysbytai yng Nghymru baratoi 11.3 miliwn o brydau bwyd, hynny yw brecwast, cinio, pryd nos a brechdanau, yn 2014-15. Mae'n costio £37.4 miliwn i baratoi'r prydau hyn, sy'n cynnwys costau cynnyrch bwyd, staff a nwyddau eraill nad ydynt yn nwyddau traul.

Er bod gwastraff prydau bwyd cleifion heb eu gweini o fewn y targed, mae gwerth y gwastraff hwn yn dal yn rhy uchel

- 3.13 Mae lleihau gwastraff bwyd yn dal i fod yn rhan bwysig o reoli cost gwasanaethau arlwygo ysbytai. Yn ddelfrydol, dylai ysbytai fod yn monitro gwastraff bwyd yn rheolaidd ac fel rhan o'r drefn arferol er mwyn rheoli'n effeithiol o ddydd i ddydd. Ar adeg fy archwiliad gwreiddiol, roedd pob adran arlwygo yn monitro ac yn cofnodi nifer y prydau bwyd cleifion heb eu gweini rywbryd yn ystod y flwyddyn. Roedd pamor aml y gwnaed hyn yn dibynnu ar ddulliau cynhyrchu bwyd neu'r trefniadau ar gyfer gweini prydau bwyd i gleifion ond roedd lefel y gwastraff bwyd mewn rhai ysbytai yn annerbyniol o uchel. Roedd data'r EFPMS ar y pryd yn awgrymu bod 8 y cant o bob pryd bwyd claf a gynhyrchwyd wedi cael ei adael heb ei fwyta¹⁸ yn 2009-10. Awgrymodd canfyddiadau fy archwiliad fod gwastraff yn uwch o lawer.
- 3.14 Argymhellais y dylai sefydliadau'r GIG anelu at sicrhau nad oedd gwastraff o brydau bwyd heb eu gweini yn fwy na 10 y cant a gofynnodd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol i Lywodraeth Cymru roi manylion iddo o ran sut a phryd y byddai targedau lleihau gwastraff yn cael eu cyrraedd. Yna, pennodd Llywodraeth Cymru darged gwastraff bwyd o 10 y cant ar gyfer prydau bwyd heb eu gweini yr oedd yn rhaid i sefydliadau'r GIG ei gyrraedd erbyn diwedd 2012-13.
- 3.15 Canfu fy ngwaith archwilio diweddaraf fod sefydliadau'r GIG wedi gwella eu systemau ar gyfer monitro a chofnodi gwastraff prydau bwyd cleifion heb eu gweini. Roedd canllawiau cliriach ar yr hyn sy'n cyfrif fel gwastraff heb ei weini ar waith yn hanner y sefydliadau hyn.
- 3.16 Canfu ymweliadau â wardiau a gynhaliwyd yn 2015 fod staff arlwygo, gan fwyaf, yn cofnodi nifer y prydau bwyd heb eu gweini ar ddiwedd y cyfnod gweini. Roedd y wybodaeth hon yn cael ei chofnodi a'i monitro'n rheolaidd gan reolwyr arlwygo a chyfleusterau. Dangosodd data ar wastraff a ddarparwyd gan sefydliadau'r GIG fod gwastraff misol yn cyrraedd y targed neu'n is na'r targed, gan amrywio o 2 y cant i ychydig islaw 10 y cant. Yn ogystal â'r monitro rheolaidd, roedd gwastraff heb ei weini hefyd yn cael ei asesu fel rhan o'r archwiliadau cynhwysfawr o amser bwyd. Mae'r dull tîm amlddisgyblaethol o gynnal yr archwiliadau amser bwyd yn galluogi staff arlwygo a nyrsio i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â gwastraff ar y cyd.
- 3.17 Dengys data'r EFPMS fod gwastraff o brydau bwyd cleifion heb eu gweini ychydig yn llai nag 8 y cant ar gyfartaledd yn 2011-12 ac, ers hynny, ei fod wedi codi a gostwng o gwmpas 6 y cant (**Arddangosyn 5**). Er bod hyn o fewn y lefel targed a bennwyd gan Lywodraeth Cymru, a bod cost amcangyfrifedig y gwastraff hwn wedi lleihau 3 y cant rhwng 2011-12 a 2014-15, dengys y ffigurau blynyddol diweddaraf fod prydau bwyd heb eu gweini yn dal i gostio £903,600 i'r GIG yng Nghymru.

¹⁸ Dyma nifer y prydau bwyd heb eu bwyta/heb eu gweini ar ddiwedd yr amser bwyd wedi'i mynegi fel canran o gyfanswm nifer y prydau a ddarparwyd.

Arddangosyn 5 – Nifer y prydau bwyd cleifion heb eu gweini

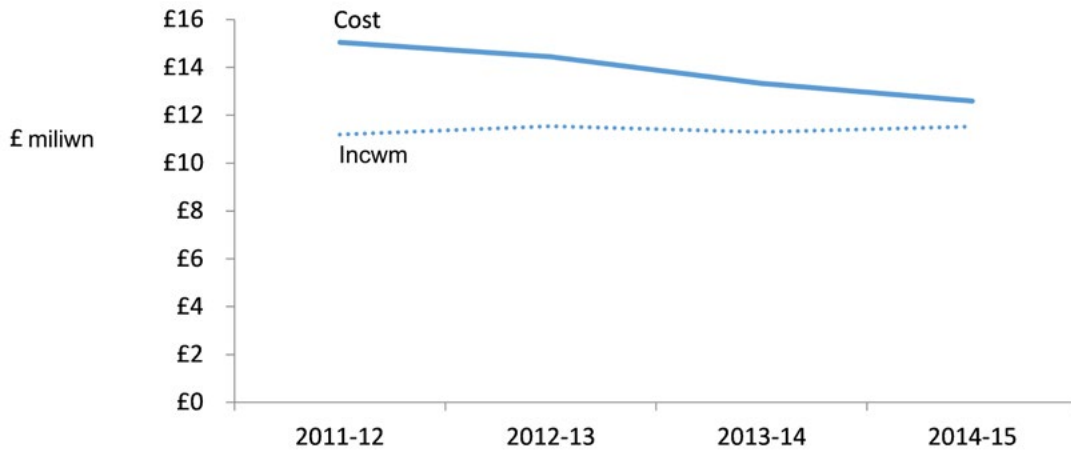
Ffynhonnell: Dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru o ddata atodol ar Berfformiad Cyfleusterau Ystadau'r GIG yng Nghymru, 2011-12 i 2014-15

Mae gostyngiadau sylweddol wedi cael eu cyflawni o ran lefel y cymorthdaliadau ar gyfer gwasanaethau arlwyo i'r rhai nad ydynt yn gleifion

3.18 Yn 2011, nododd fy adroddiad fod sefydliadau'r GIG yn cymorthdalu gwasanaethau arlwyo i'r rhai nad ydynt yn gleifion, ac yn gwneud hynny'n ddjarwybod yn y rhan fwyaf o achosion. Canfu fy ngwaith archwilio diweddaraf fod sefydliadau'r GIG bellach yn anelu at sicrhau bod gwasanaethau arlwyo i'r rhai nad ydynt yn gleifion yn adennill eu costau gyda nifer o systemau'n cael eu cyflwyno ar gyfer rheoli gwasanaethau arlwyo i'r rhai nad ydynt yn gleifion yn fwy effeithiol. Roedd y systemau hyn yn cynnwys polisïau prisiau cliriach a phrisiau safonedig ym mhob ysbyty o fewn byrddau iechyd unigol. Sicrhaodd technoleg pwynt gwerthu electronig fod prisiau'n cael eu diweddarau'n awtomatig, yn ogystal â helpu i reoli stoc, monitro nifer y trafodion drwy gydol y dydd ac adolygu'r cynnyrch mwyaf proffidiol.

3.19 Mae'n debygol bod y systemau hyn yn cyfrannu at y lleihad cyffredinol yng nghost gwasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion. Gwnaeth y costau leihau 16 y cant o £15 miliwn yn 2011-12 i £12.6 miliwn yn 2014-15. Cafwyd amrywiadau bach yn yr incwm a gynhyrchwyd gan y gwasanaethau hyn ond mae'r lleihad yn y costau o flwyddyn i flwyddyn yn golygu bod y bwlch rhwng cost ac incwm yn lleihau (Arddangosyn 6). Gwnaeth y diffyg neu'r cymhorthdal cyffredinol leihau 73 y cant o £3.85 miliwn yn 2011-2012 i ychydig yn fwy nag £1 miliwn yn 2014-15.

Arddangosyn 6 – Tuedd yng nghostau gwasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion a'r incwm a gynhyrchir

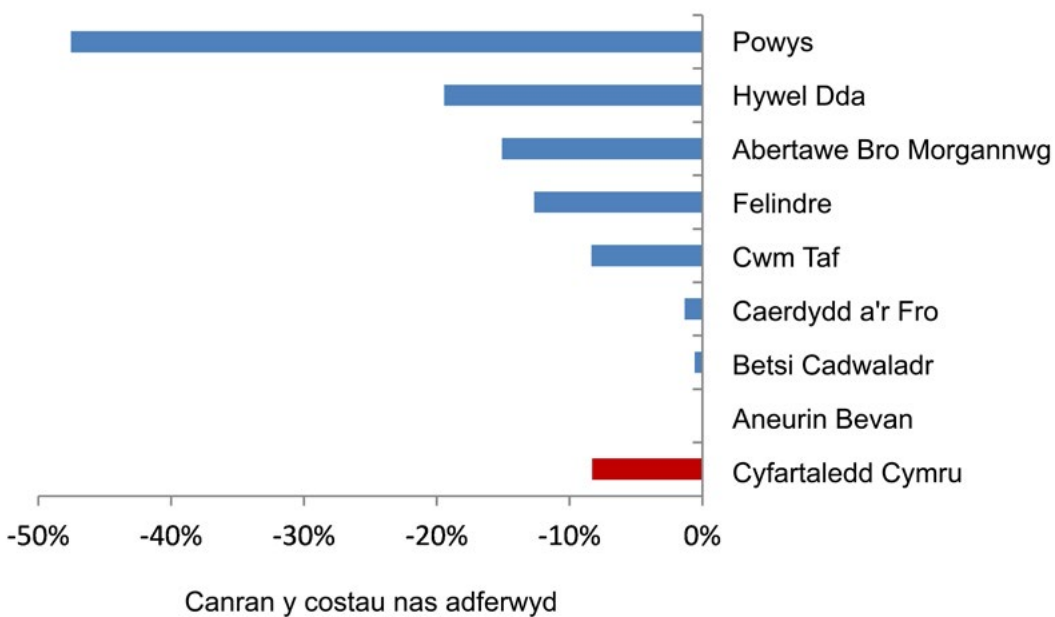

Ffynhonnell: Dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru o ddata atodol ar Berfformiad Cyfleusterau Ystadau'r GIG yng Nghymru, 2011-12 i 2014-15

3.20 Er bod lefel gyffredinol y cymhorthdal yn gostwng, gall gymryd peth amser i'r gwasanaethau adennill costau ym mhobman. Dim ond rhai o sefydliadau'r GIG a gynhyrchoedd ddigon o incwm i adennill costau neu adennill y rhan fwyaf o'u costau yn 2014-15 (**Arddangosyn 7**). Bwrdd Iechyd Addysgu Powys oedd â'r ganran uchaf o ddiffyg o ran incwm o gymharu â chost ei wasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion, sef cyfanswm o £72,000. Dim ond cyfran fach o'r £1 miliwn o ddiffyg ledled Cymru y mae hyn yn cyfrif amdano, tra bod cyfanswm diffyg Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg, Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda a Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf yn £913,000.

Arddangosyn 7 – Canran y costau nas adferwyd drwy incwm o wasanaethau arlwyio i'r rhai nad ydynt yn gleifion yn 2014-15

Ffynhonnell: Dadansoddiad Swyddfa Archwilio Cymru o ddata atodol 2014-15 ar Berfformiad Cyfleusterau Ystadau'r GIG yng Nghymru

Rhan 4

Cynllunio a chyflwyno adroddiadau

- 4.1 Yn 2011, tynnodd fy adroddiad sylw ar nifer o wendidau gyda threfniadau cynllunio a chyflwyno adroddiadau mewn perthynas ag arlwyyo a maeth cleifion mewn ysbytai. Nodais mai tameidiog oedd bodolaeth strategaethau a chynlluniau lleol cyfoes ar gyfer gweithredu polisïau cenedlaethol. Roedd lle hefyd i egluro atebolrwydd gweithredol am arlwyyo a maeth o fewn rhai byrddau iechyd lle'r oedd cyfrifoldebau wedi'u rhannu. Roedd angen cymryd camau mwy cynhwysfawr a chydgyssylltiedig er mwyn ceisio barn cleifion a'u teuluoedd i lywio cynlluniau a datblygiadau. Hefyd, mynegais bryder mai ychydig iawn o wybodaeth yr oedd byrddau cyrff y GIG yn ei chael am gyflwyno gwasanaethau arlwyyo a'u perfformiad, ynghyd â materion yn ymwneud â maeth cleifion.
- 4.2 Canfu fy ngwaith yn 2015 fod rhai o'r trefniadau hyn wedi cael eu hatgyfnerthu. Roedd gweithgorau cenedlaethol wedi cael eu sefydlu i gefnogi'r gwaith o oruchwylio materion sy'n ymwneud â maeth ac arlwyyo. Er y gwelwyd bod trefniadau ar gyfer goruchwylio a chraffu gweithredol o fewn sefydliadau'r GIG yn gadarn ar y cyfan, mae'r gwaith o gyflwyno adroddiadau ar berfformiad gwasanaethau arlwyyo a maeth cleifion i'r bwrdd yn dal yn gyfyngedig. Nodir y canfyddiadau o dan y themâu canlynol:
- gwaith goruchwylio cenedlaethol; a
  - gwaith craffu a chyflwyno adroddiadau lleol.

Mae gweithgorau cenedlaethol yn cefnogi'r gwaith o oruchwylio materion yn ymwneud â maeth ac arlwyyo

- 4.3 Yn 2011, argymhellais y dylai Llywodraeth Cymru ddwyn ynghyd yr holl ganllawiau polisi perthnasol mewn perthynas ag arlwyyo a maeth cleifion mewn ysbytai yn un fframwaith cenedlaethol wedi'i ddiweddarau. Yn y cyfamser, argymhellodd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol y dylai Llywodraeth Cymru fonitro cynnydd cyrff y GIG o ran dilyn ei ganllawiau.
- 4.4 Roedd safonau maeth ac arlwyyo Cymru gyfan 2011 yn dwyn ynghyd lawer o'r canllawiau polisi perthnasol mewn perthynas ag arlwyyo a maeth mewn ysbytai. Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi dwyn ynghyd y safonau hyn a gwybodaeth berthnasol am arlwyyo a maeth cleifion mewn ysbytai ar wefan y 'Fframwaith Maeth ac Arlwyyo mewn Ysbytai'. Mae'r wefan hon, sydd ar fewnwyd y GIG, ar gael ar bob ward ysbyty drwy borth nyrsio'r GIG.

- 4.5 Mae nifer o grwpiau cenedlaethol yn cefnogi gwaith Llywodraeth Cymru o oruchwylio'r ffordd y caiff polisïau eu gweithredu. Mae Fforwm Cydgysylltwyr Maeth ac Arlwygo Ysbytai Cymru Gyfan, sy'n cael ei gadeirio gan Lywodraeth Cymru, yn cynnwys uwch nyrsys, therapyddion lleferydd ac iaith, arlwywyr o gyrff y GIG a swyddogion perthnasol eraill o Lywodraeth Cymru.
- 4.6 Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi sefydlu grŵp cenedlaethol i gefnogi'r gwaith o lansio Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan. Mae'r grŵp hwn wedi esblygu'n Grŵp Monitro a Gwerthuso Strategol Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan. Mae'r Grŵp yn cynnwys deietegydd iechyd cyhoeddus, cynrychiolwyr o Wasanaeth Caffael Partneriaeth Cydwasanaethau'r GIG ac uwch staff deietegol ac arlwygo o bob bwrdd iechyd. Mae'n cwrdd deirgwaith y flwyddyn. Mae gan y Grŵp nifer o amcanion, gan gynnwys, yn bennaf, sicrhau bod byrddau iechyd yn cyrraedd safonau maeth ac arlwygo Cymru gyfan 2011, cydymffurfio â Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan a chyflawni lefelau uchel o foddhad cleifion. Mae'r Grŵp yn paratoi adroddiad blynyddol i Is-adran Iechyd y Cyhoedd Llywodraeth Cymru yn nodi'r cyflawniadau yn erbyn rhaglen o waith a gyflawnir drwy grwpiau gorchwyl a gorffen fel y grŵp gweithredol adolygu ryseitiai a'r grŵp addysg a hyfforddiant.
- 4.7 Ar hyn o bryd, mae'r Grŵp Fframwaith Bwydlenni Cymru Gyfan a'r Fforwm Cydgysylltwyr Maeth ac Arlwygo mewn Ysbytai yn gweithio ar wahân. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu ffurfio cysylltiadau agosach rhwng gwaith y ddau grŵp hyn yn y dyfodol. Bydd hyn yn cefnogi gwell dilyniant a chyfathrebu rhwng gweithwyr proffesiynol nyrsio ac arlwygo ac yn sicrhau bod modd goruchwylio ffordd y caiff polisïau arlwygo a maeth eu rhoi ar waith yn fwy effeithiol.
- 4.8 Yn 2012, fe'i gwnaed yn ofynnol gan Lywodraeth Cymru i gyrff y GIG ddatblygu cynlluniau yn nodi'r camau gweithredu yr oedd eu hangen i fynd i'r afael â'm hargymhellion. Roedd y cynlluniau gweithredu hyn ar gael yn gyhoeddus ar wefannau sefydliadau unigol y GIG. Hyd at 2013, roedd gyrff y GIG yn cyflwyno adroddiad ar y camau gweithredu hyn i Lywodraeth Cymru ddwywaith y flwyddyn. Ers hynny, is-bwyllgorau byrddau sefydliadu unigol y GIG sydd wedi bod yn bennaf gyfrifol am fonitro cynnydd.

Mae trefniadau goruchwyllo a chraffu gweithredol yn gadarn ar y cyfan ond mae'r gwaith o gyflwyno adroddiadau i'r bwrdd llawn yn dal yn gyfyngedig

- 4.9 Yn 2011, nodais fod lle i egluro atebolwydd gweithredol am arlwyio a maeth o ystyried bod y portffolios hyn wedi'u rhannu rhwng gwahanol gyfarwyddwyr gweithredol mewn rhai byrddau iechyd. Canfu fy archwiliad diweddaraf ei bod yn dal yn annhebygol bod gan gyrff y GIG un cyfarwyddwr ar lefel bwrdd sy'n gyfrifol am faeth ac arlwyio. Serch hynny, roedd yr archwilywyr yn fodlon yn gyffredinol, lle'r oedd y cyfrifoldebau hyn wedi'u rhannu rhwng gwahanol gyfarwyddwyr gweithredol, bod atebolwydd yn cael ei ddiffinio a'i ddeall yn glir.
- 4.10 Mae grwpiau strategol amlddisgyblaethol ar gyfer maeth ac arlwyio bellach ar waith ym mhob un o sefydliadau'r GIG er mwyn rhoi sicrwydd a gwneud gwaith goruchwyllo mewn perthynas â gweithredu polisiau a safonau cenedlaethol. Mae gan y grwpiau (a'r is-grwpiau) hyn raglenni gwaith eang eu cwmpas. Mae'r gwaith hwn yn cynnwys monitro cydymffurfiaeth â safonau maeth ac arlwyio i gleifion mewnol a fframwaith bwydlenni Cymru gyfan, arwain y gwaith o weithredu'r safon iechyd a gofal ar faeth a hydradu (Safon 2.5), adolygu canfyddiadau archwiliadau amlddisgyblaethol o amser bwyd ac adborth cleifion a'r gwelliannau sy'n deillio ohonynt. Mae gan bob grŵp aelodaeth eang a chynhwysol, gan gynnwys cynrychiolwyr cleifion. Mae Cadeiryddion y grwpiau strategol hyn yn cyflwyno adroddiadau i'r naill neu'r llall o'r cyfarwyddwyr gweithredol sy'n gyfrifol am faeth ac arlwyio. Mewn dau fwrdd iechyd, caiff y grwpiau strategol hyn eu cadeirio gan y cyfarwyddwyr gweithredol sydd â chyfrifoldeb.
- 4.11 Yn 2011, argymhellais y dylai cyrff y GIG ddatblygu dull mwy cynhwysfawr o gyflwyno adroddiadau i'r bwrdd a fyddai'n dwyn ynghyd wybodaeth am gydymffurfiaeth â'r llwybr gofal maeth, data ar berfformiad gwasanaethau arlwyio ac adborth gan gleifion. Canfu fy ngwaith archwilio yn 2015 fod trefniadau ar gyfer monitro arlwyio a maeth cleifion a chyflwyno adroddiadau arnynt yn sefydledig ar lefel weithredol gyda gwaith goruchwyllo a chraffu'n cael ei gyflawni gan y grwpiau strategol amlddisgyblaethol. Ceir llinellau atebolwydd clir, gan gynnwys cyflwyno adroddiadau cynhwysfawr, o'r grwpiau hyn i Bwyllgorau Ansawdd a Diogelwch Byrddau.
- 4.12 Fodd bynnag, cafwyd gennyf fod lle o hyd i wella'r llif o wybodaeth o Bwyllgorau Ansawdd a Diogelwch i'r Bwrdd llawn. Golyga hyn na chyflwynir adroddiadau ar wybodaeth am berfformiad gwasanaethau arlwyio a maeth yn rheolaidd i'r Bwrdd. Yn lle hynny, ceir dibyniaeth barhaus ar yr hunanasesu blynyddol yn erbyn y Safonau Iechyd a Gofal a'r archwiliad Hanfodion Gofal. O ganlyniad i hyn, nid yw'r rhan fwyaf o Fyrdau yn gweld y gwaith a wneir i sicrhau bod cleifion yn cael gwasanaethau maeth ac arlwyio o safon uchel ac i sicrhau cydymffurfiaeth â Safonau Maeth ac Arlwyio Cymru Gyfan a'r llwybr gofal maeth.

- 4.13 Ceir eithriadau, yn enwedig ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, lle y cyflwynir adroddiadau ar gydymffurfiaeth â phrosesau sgrinio maethol a phrofiad cleifion, gan gynnwys boddhad â gwasanaethau bwyd, ym mhob cyfarfod bwrdd. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf hefyd yn cael gwybodaeth ar gydymffurfiaeth â phrosesau sgrinio maethol ym mhob cyfarfod bwrdd. Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn cael adroddiadau cyfnodol ar gydymffurfiaeth drwy ei fetrigau 'O'r Ward i'r Bwrdd'. Drwy eithriad y cyflwynir adroddiadau i'r bwrdd yn Ymddiriedolaeth GIG Felindre, er bod gwaith bellach yn mynd rhagddo i integreiddio metrigau perfformiad ar faeth ac arlwy o fewn ei fwrdd stori chwarterol ar berfformiad.

Atodiadau

Atodiad 1 – Cynnydd yn erbyn fy
argymhellion

Atodiad 2 – Cynnydd yn erbyn
argymhellion a wnaed
gan Bwyllgor Cyfrifon
Cyhoeddus y Cynulliad
Cenedlaethol

Atodiad 1 – Cynnydd yn erbyn fy argymhellion

Mae'r tabl isod yn nodi i ba raddau y mae Llywodraeth Cymru a sefydliadau'r GIG wedi rhoi fy argymhellion ar waith. Canfu fy ngwaith archwilio fod 22 o'r 32 o argymhellion wedi cael eu rhoi ar waith yn llawn tra bod saith ar y trywydd cywir ond heb fod wedi'u cwblhau eto, ac mai ychydig iawn o gynnydd, os o gwbl, oedd wedi'i wneud yn erbyn tri argymhelliad.

Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol		Sgôr cynnydd ¹
Sicrhau y caiff anghenion maeth cleifion eu diwallu		
A1a	Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn datblygu a chyhoeddi dogfennaeth nyrsio safonol i Gymru gyfan er mwyn hyrwyddo prosesau sgrinio maethol a chynllunio gofal cyson, ac er mwyn helpu i sicrhau bod meysydd pwysig, megis iechyd y geg, yn cael eu hystyried yn briodol.	
A1b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn defnyddio'r canlyniadau a gyflwynwyd yn ein hadroddiadau archwilio lleol fel sail dros sicrhau eu bod yn gweithredu Llwybr Gofal Maeth Cymru gyfan yn effeithiol; yn benodol mae'n rhaid iddynt sicrhau bod prosesau sgrinio maethol yn nodi'n effeithiol bob claf sydd â phroblemau maeth, neu sy'n wynebu risg o'u datblygu, a bod cynlluniau gofal a gweithgareddau monitro priodol yn cael eu sefydlu.	
A1c	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn archwilio cydymffurfiaeth â phob agwedd ar y llwybr gofal maeth yn rheolaidd ar bob un o'u safleoedd a rhannu canlyniadau'r ymarferion monitro â phob grŵp staff perthnasol sy'n ymwneud â gwasanaethau arlwygo a maeth cleifion.	
A1d	Lle nodir cydymffurfiaeth wael â gofynion y llwybr gofal maeth, argymhellwn fod cyrff y GIG ganfod y rhesymau dros hyn, a rhoi cynlluniau gweithredu clir ar waith i fynd i'r afael â'r broblem; dylai hyn gynnwys rhoi hyfforddiant angenrheidiol i staff.	
A1e	Argymhellwn fod gan gyrff y GIG drefniadau ar waith i sicrhau bod bwyd ar gael i gleifion 24 awr y dydd; dylai byrbrydau fod yn rhan o'r trefniadau hyn a dylai cleifion gael gwybod pa fyrbrydau sydd ar gael iddynt, a phryd.	
A2a	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn cymryd camau i sicrhau bod pob bwydlen a ddefnyddir yn eu hysbytai wedi cael ei hasesu o ran maeth gan ddietegwyr.	
A2b	Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn adolygu dichonolrwydd cyflwyno cronfa ddata genedlaethol o fwydlenni wedi'u hasesu o ran maeth fel modd i osgoi dyblygu ymdrechion ar draws sefydliadau'r GIG a gwneud y defnydd gorau o adnoddau deietegol cyfyngedig.	

Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol		Sgôr cynnydd ¹
Gwella profiad cleifion o amser bwyd		
A3a	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn sicrhau bod eu bwydlenni yn cynnig dewis priodol o fwyd a bod y trefniadau ar gyfer archebu a gweini bwyd yn cefnogi dewis digonol i gleifion.	●
A3b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn adolygu eu harferion ar lefel ward er mwyn sicrhau bod cleifion yn cael eu helpu i fod yn gyfforddus cyn cael eu bwyd, ac yn cael cyfle i olchi eu dwylo cyn i'r pryd o fwyd gael ei weini.	●
A3c	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn parhau i gyflwyno'r polisi amser bwyd wedi'i ddiogelu i gymaint o wardiau â phosibl, gan gyfleu ei bwysigrwydd i bob grŵp staff perthnasol sy'n gweithio yn yr ysbyty, ac adolygu cydymffurfiaeth â'r polisi'n rheolaidd.	●
Rheoli costau'r gwasanaeth arlwygo		
A4ba	Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru , drwy Ystadau Iechyd Cymru (Ystadau Arbenigol Partneriaeth Cydwasanaethau'r GIG bellach), yn datblygu model clir ar gyfer costio gwasanaethau arlwygo i gleifion a'r rhai nad ydynt yn gleifion, sy'n cael ei gymhwyso'n gyson ym mhob un o sefydliadau'r GIG er mwyn rhoi cyfle i wneud cymariaethau ystyrlon rhwng costau arlwygo mewn ysbytai ledled Cymru.	●
A4b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn cyflwyno systemau gwybodaeth arlwygo cyfrifiadurol, wedi'u hategu gan ddadansoddiad clir o gost a budd o'u cymharu â'r systemau gwybodaeth presennol â llaw.	●
A5a	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn adolygu eu dulliau rheoli cost cyfredol er mwyn sicrhau eu bod yn gwneud defnydd llawn o ryseitiau safonol wedi'u costio.	●
A5b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn adolygu eu dulliau rheoli cost cyfredol er mwyn sicrhau eu bod yn gwneud defnydd llawn o lwfans bwyd a diod dyddiol i gleifion.	●
A5c	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn adolygu eu dulliau rheoli cost cyfredol er mwyn sicrhau eu bod yn gwneud defnydd llawn o gontractau arlwygo lleol safonol ar gyfer yr un cynhyrchion neu gynhyrchion tebyg ym mhob un o'u hysbytai.	●

Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol		Sgôr cynnydd ¹
Rheoli costau'r gwasanaeth arlwygo (parhad.)		
A6a	Er mwyn gwella perfformiad mewn perthynas â gwastraff bwyd ysbyty, argymhellwn y dylid pennu targedau lleol a chenedlaethol ar gyfer gwastraff bwyd ac fel canllaw dylai sefydliadau'r GIG anelu at sicrhau nad yw gwastraff o brydau bwyd nas gweiniwyd yn fwy na 10 y cant.	●
A6b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn monitro gwastraff bwyd yn rheolaidd yn unol â chanllawiau clir ar yr hyn sy'n bryd o fwyd heb ei weini, a dylai'r wybodaeth hon gael ei defnyddio i lunio cymariaethau ystyrlon yn lleol ac yn genedlaethol.	●
A6c	Argymhellwn y dylai'r gwaith o fonitro gwastraff bwyd gynnwys nodi'r rhesymau dros y gwastraff a welir, a dylai'r wybodaeth hon gael ei defnyddio [gan gyrff y GIG] i nodi blaenoriaethau ar gyfer gwella systemau a phrosesau sy'n achosi'r gwastraff.	●
A6d	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn pwysleisio i'w staff fod rheoli gwastraff bwyd yn gyfrifoldeb ar bawb a dylai staff arlwygo a staff wardiau gydweithio i fynd i'r afael â'r broblem.	●
A7a	Argymhellwn y dylai cyrff y GIG bennu polisïau prisio a thargedau cynhyrchu incwm sydd â'r nod o sicrhau bod gwasanaethau arlwygo i'r rhai nad ydynt yn gleifion yn adennill costau o leiaf, neu, os nad ydynt yn gwneud hynny, bod hynny o ganlyniad i bolisi cymorthdalw bwrriadol sy'n seiliedig ar ddadansoddiad manwl o gostau.	●
A7b	Argymhellwn y dylai cyrff y GIG fonitro incwm a gwariant ar wasanaethau arlwygo i'r rhai nad ydynt yn gleifion yn rheolaidd er mwyn sicrhau bod y gwasanaethau hyn yn perfformio'n ariannol yn ôl y disgwyl ac nad oes diffygion ariannol annerbyniol.	●

Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol		Sgôr cynnydd ¹
Cynllunio a monitro gwasanaethau'n effeithiol		
A8a	Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn dwyn ynghyd yr holl ganllawiau polisi perthnasol mewn perthynas ag arlwyo a maeth cleifion mewn ysbytai yn un fframwaith cenedlaethol wedi'i ddiweddarau; dylai fframwaith cenedlaethol wedi'i ddiweddarau gael ei ddatblygu gan grŵp polisi amlddisgyblaethol ar gyfer arlwyo a maeth sy'n dwyn ynghyd staff o wahanol ganghennau o Lywodraeth Cymru sydd â chyfrifoldebau am y gwasanaethau hyn.	●
A8b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn sicrhau bod ganddynt gynlluniau a gweithdrefnau cyfoes sy'n nodi'r trefniadau lleol ar gyfer gweithredu gofynion polisi cenedlaethol a sicrhau bod gwasanaethau arlwyo a maeth, hyd y gellir, wedi'u safoni ar draws sefydliadau'r GIG, yn enwedig lle mae ad-drefnu'r GIG wedi dwyn ynghyd nifer o wahanol fodolau gwasanaeth o dan un sefydliad.	●
A8c	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn sicrhau fod cyfrifoldebau'r cyfarwyddwr gweithredol dros arlwyo a maeth wedi'u diffinio'n glir, a lle mae dau neu fwy o gyfarwyddwyr gweithredol yn gyfrifol, dylai fod trefniadau penodol ar gyfer cynllunio a monitro gwasanaethau mewn ffordd gydgyssylltiedig.	●
A9a	Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn hyrwyddo pwysigrwydd data'r EFPMS fel dull o fonitro'r ffordd y caiff gwasanaethau eu darparu a sicrhau bod digon o ganllawiau a hyfforddiant ar ddiffiniadau o ddata ar gael i staff yng nghyrrff y GIG sy'n cyflwyno gwybodaeth.	●
A9b	Argymhellwn fod staff Llywodraeth Cymru sy'n ymwneud ag arlwyo a maeth yn gwneud mwy o ddefnydd ar y cyd o ddata'r EFPMS, ochr yn ochr â data a gasglwyd gan yr archwiliadau blynyddol o Hanfodion Gofal, fel ffordd o ddarparu gwybodaeth am weithredu amcanion polisi cenedlaethol yn lleol.	●
A9c	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn sicrhau eu bod yn gwneud defnydd llawn o ddata'r EFPMS fel ffordd o reoli a monitro eu gwasanaethau arlwyo a maeth.	●

Argymhellion yr Archwilydd Cyffredinol		Sgôr cynnydd ¹
Cynllunio a monitro gwasanaethau'n effeithiol (parhad.)		
A10a	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn datblygu ffordd fwy cynhwysfawr o gofnodi perfformiad gwasanaethau arlwyo a maeth cleifion i'r Bwrdd, sy'n dwyn ynghyd wybodaeth am weithredu'r llwybr gofal maeth a data perfformiad ar gostau gwasanaethau i gleifion a'r rhai nad ydynt yn gleifion, gwastraff bwyd, ac adborth gan gleifion a'u perthnasau, a dylai'r wybodaeth hon gael ei chyflwyno i'r Bwrdd o leiaf unwaith y flwyddyn a dylai wneud defnydd priodol o ddata'r EFMPs.	
A10b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn coladu gwybodaeth o sgrinio maethol yn systematig am nifer y cleifion y nodwyd bod ganddynt broblemau maeth, neu eu bod yn wynebu risg o gael problemau maeth, er mwyn deall maint y broblem a'r effaith debygol ar wasanaethau arlwyo a maeth i ddiwallu anghenion y cleifion hyn.	
A11a	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn sicrhau bod trefniadau effeithiol ar waith i rannu gwybodaeth am farn cleifion ar wasanaethau arlwyo rhwng prif nyrsys a'r gwasanaeth arlwyo.	
A11b	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn dangos sut y maent wedi ystyried barn cleifion wrth ddatblygu eu gwasanaethau arlwyo a maeth.	
A11c	Argymhellwn fod cyrff y GIG yn pennu ffyrdd o gynnwys cleifion mewn gweithgareddau sy'n asesu ansawdd gwasanaethau arlwyo a maeth.	

1 Mae'r rhan fwyaf o'm hargymhellion yn gymwys i'r saith bwrdd iechyd lleol ac Ymddiriedolaeth GIG Felindre. Nifer fach o argymhellion sy'n gymwys i Lywodraeth Cymru yn unig. Mae'r sgôr perfformiad yn seiliedig ar y cynnydd a wnaed gan gyrff y GIG a/neu Lywodraeth Cymru i fynd i'r afael ag argymhellion unigol. Mae gwyrdd (●) yn dynodi bod argymhellion wedi cael eu gweithredu'n llawn gan o leiaf chwech o sefydliadau'r GIG, a bernir bod y ddau arall ar y trywydd cywir. Mae melyn (●) yn dynodi bod sefydliadau ar y trywydd cywir ond nad yw'r camau gweithredu wedi'u cwblhau eto ar draws y rhan fwyaf o gyrff y GIG. Mae coch (●) yn dynodi mai ychydig iawn o gynnydd, neu ddim cynnydd o gwbl, sydd wedi'i wneud o ran mynd i'r afael â'r argymhellion gan hyd at hanner sefydliadau'r GIG neu bob un ohonynt.

Atodiad 2 – Cynnydd yn erbyn argymhellion a wnaed gan Bwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol

Mae'r tabl isod yn nodi i ba raddau y mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi argymhellion Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol ar waith. Canfu fy ngwaith archwilio fod chwech o'r saith argymhelliad wedi cael eu gweithredu'n llawn a bod un ar y trywydd cywir ond heb ei gwblhau eto.

Argymhellion Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol		Sgôr cynnydd ¹
Sicrhau y caiff anghenion maeth cleifion eu diwallu		
A1	Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi canllawiau atodol i holl gyrff y GIG yng Nghymru yn nodi'n glir na ddylid defnyddio'r polisi diogelu amser bwyd i atal perthnasau a gofalwyr rhag cynorthwyo cleifion i fwyta, ac os yw perthnasau a gofalwyr am gynorthwyo amser bwyd, dylai staff ar y ward eu hannog i wneud hynny.	
A2	Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod byrddau iechyd lleol yn rhoi copi o ganllawiau Swyddfa Archwilio Cymru, sef 'Bwyta'n Iach yn yr Ysbyty-Yr hyn y dylech ei ddisgwyl' i bob claf yn ysbytai Cymru, a hynny pan fyddant yn cyrraedd yr ysbyty.	
A3	Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cymryd camau i sicrhau bod y modd y mae cyrff y GIG yn rhoi eu cynlluniau gweithredu eu hunain ar waith yn cael ei fonitro'n ofalus a bod y canlyniadau ar gael i bawb eu gweld.	
A4	Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn monitro i ba raddau y mae cyrff y GIG yn llwyddo i roi ei chanllawiau ar waith, gan gynnwys defnyddio bwyd lleol sy'n cyfrannu at ddeiet cytbwys, iach i gleifion, lle bo hynny'n bosibl.	
A5	Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn dweud wrthym sut a phryd y gallwn ddisgwyl i'r targedau lleihau gwastraff gael eu cyrraedd.	
A6	Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cymryd camau i sicrhau bod sgôr hylendid bwyd ysbytai yng Nghymru yn cael eu harddangos yn gyhoeddus.	
A7	Rydym yn gofyn i'r Swyddog Cyfrifyddu baratoi cynllun sy'n dangos sut a phryd y bydd Llywodraeth Cymru a'r Byrddau Iechyd Lleol yn cwblhau'r gwelliannau y mae'r Archwilydd Cyffredinol yn eu hargymhell. ²⁰	

²⁰ Gwyrdd' yw'r sgôr a roddir i'r argymhelliad hwn am fod y swyddog cyfrifyddu wedi rhoi cynllun i'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus. Fodd bynnag, mae'n amlwg bod angen i Lywodraeth Cymru a chyrrff unigol y GIG gymryd mwy o gamau i fynd i'r afael â'm holl argymhellion yn llawn.

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: info@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru